

קרימינולוגיה

תוכנית לימודים

ייחודית

2 יח' לימוד

מוטי סגל
מנהל תיכון בן גוריון

ורדה ברקן
רכזת קרימינולוגיה

קרימינולוגיה – תוכנית לימודים ייחודית

תיכון בן גוריון נס ציונה

עמוד 1-2	פרק ראשון - הרקע והסיבות לפיתוח התוכנית
עמוד 3-8	פרק שני - רציונאל התוכנית
עמוד 9-10	פרק שלישי - ייחודיות
עמוד 11	פרק רביעי - מטרות התוכנית
עמוד 12-17	פרק חמישי - תיאוריות ומושגים מרכזיים טבלאות י"א, י"ב.
עמוד 18-20	פרק שישי - אסטגיות הוראה ולמידה
עמוד 21	פרק שביעי - דרכי הערכה מסכמות
עמוד 22-23	----- ביבליוגרפיה
	נספחים - דפי משוב למפגשים ולסיורים, מחוונים, ניתוח סרטים, יומן עבודות, יומן מעקב.

פרק ראשון: הרקע והסיבות לפיתוח התוכנית

לימודי קרימינולוגיה ומדעי המשטרה הנם מודל של השיטור הקהילתי, המביא לידי ביטוי את עקרונות השותפות והמניעה. תוכנית הלימודים הייחודית בקרימינולוגיה ומדעי המשטרה ידי וביזמות משטרת ישראל, בשוטפות עם המכון לקרימינולוגיה שבאוניברסיטה העברית שבירושלים והמדור לתוכנית לימודים ייחודיות שבמשרד החינוך שאפשר הכנסת מגמה זו לתוכנית הלימודים כולל בבחינת בגרות. התוכנית החלה ביוזמת משטרת ישראל בשל הצורך לקרב את בני הנוער להבנת תפקידי המשטרה בחברה הדמוקרטית בישראל מול תופעות פשיעה שונות ובהסתמך על תיאוריות קרימינולוגיות שונות. תוכנית לימודים זו שולבה במסגרת רחבה יותר של יחסי קהילה ומשטרה בארץ. פיתוח מתודת השיטור הקהילתי כתפיסה כוללת ומחיבת של משטרת ישראל החל מ-1995 הרחיב את הצורך בהמשך פיתוח מגמות המשטרה והקרימינולוגיה בבית הספר כחלק מתפיסה כוללת של שיטור קהילתי נכון הבנוי על שותפות ופתרון בעיות. ברמה הארצית המודל מפותח ומרוכז על ידי המחלקה לשיטור קהילתי באגף קהילה ומשמר אזרחי. "מ עובד על דרכי מניעת פשיעה והעלאת איכות החיים בקהילה. הנוער מייצג הווה ועתיד של הקהילה. לימודי הקרימינולוגיה יוצרים בסיס קוגניטיבי רגשי והתנהגותי רחב לשותפות מערכתית למניעת הפשיעה.

לפני 5 שנים הובאה תוכנית זו בפינינו ויחד עם מפקד המשמר האזרחי בנס ציונה והנהלת בית הספר החלטנו לפתוח את המגמה. אחת השאיפות המרכזיות בתוכנית היא לשמור את הנוער שלנו באווירה של שייכות ומעורבות חיובית. בשנים האחרונות חל גידול מהיר באוכלוסייה בנס ציונה גידול שנובע בעיקר מהגירה חיובית. חששנו מהשפעות שכרונות בכל התרכבות, מה גם שבית ספרנו מכיל כבר 1200 תלמידים. מקצוע הקרימינולוגיה עוסק בתהליכים פסיכולוגים סוציולוגים בעיקר (גם ביולוגים), תהליכים שמסבירים את התפתחות הפנומן העברייני מחד ואת התהוות האדם הנורמטיבי מאידך. כדי להתאים את נושאי התוכנית, הן העיונים והן היישומים לצורכי המקום, קיימנו פגישת עבודה עם השותפים העתידיים לאתחול התוכנית: מנהל בית הספר התיכון, מפקד הנקודה המשטרתית בעיר, מפקד המשמר האזרחי בעיר, מנהל המחלקה לקידום הנוער, אחראי "נוער העולה", חברת מועצת העיר ואני, המורה לקרימינולוגיה.

היסוד המארגן בתוכנית שלנו הוא פשיעה בגיל ההתבגרות. בהתאם לכך הרכבנו את

פרקי התוכן בהצעת התוכנית הייחודית החדשה: הן פרקי הפסיכולוגיה והן פרקי הסוציולוגיה מופנים רובם ככולם לגיל הנעורים. החלטנו להדגיש את כל מעגלי החיים בהם סובב ומהם מושפע הנוער - במישרין או בעקיפין. לשם כך ייחדנו שעורים מתוך סה"כ השעות לנושאים מרכזיים אלו והחלטנו לוותר על נושאים אחרים. גם הפרקים העוסקים במערכת

האכיפה חוק ומשפט מופנים בעיקר לנוער. הנוער שלנו הנמצא בעיצומו של תהליך בניית זהות עצמית מגלה עניין רב בגבולות אכיפה, כדי שיוכל להרחיב את תחומי עצמאותו ללא חיכוכים מיותרים עם זרועות החוק.

פרק שני: רציונל התוכנית

צורכי התלמידים

גיל הנעורים, גיל מאופיין במבוכה, בבלבול ובחיפוש אחר הזהות העצמאית והחברתית. בתקופת ההתבגרות התפקידים הביולוגיים והחברתיים עוברים שינוי חריף, שינוי היוצר חוסר בהירות וחרדה לגבי הזהות (זיו, אבנר). גיל הנעורים קשה בפני עצמו, במדינה שלנו קשה על אחת כמה וכמה. הסמכות ההורית פשטה את הרגל ויחד אתה גם הסמכות המורית. הנוער שנוטר ללא גבולות, אינו באמת יודע איך להסתגל לחברה נורמטיבית, ומפנה את עיקר מרצו לעשיית נזקים. האלימות גואה, מחודש לחודש ולמערכת האכיפה אין מענה. התרבות המערבית המשמשת נר לרגלנו אינה מכינה את הפרטים שבה להתמודדות עם כישלון, כאב ופחד (דירקהיים). החברה בה אנו חיים כיום בישראל נוטה ביותר לקבל את הגדרתו של דירקהיים "חברה במצב של אנומיה"; שבירת גדרים לשאיפות האדם, השפעות מתסכלות של רצונות בלא מידה ושאיפות ללא גבול, חוסר משמעות וחוסר נורמות, התפוררות אידיאולוגית. הכישלון שבמצב שכזה מקבל ממדים עצומים בקרב אלו, שחונכו להישגיות בלא פשרות, לתחרותיות בכל מחיר. תחושת התסכול, בה זוכים כל הבלתי משיגים מתורגמת לתוקפנות אשר מתורגמת לביטויים שונים של אלימות. (דולארד)

לכן דווקא בתקופה זו צורך המתבגר מודליים תפקודים ברורים. (אריקסון קרימינולוגיה). הצורך בהשתייכות חברתית, באהבה בעמדת כוח נמצאים במדרג הצרכים הבסיסים של מאסלו. אי סיפוק הצרכים יוצר תחושת חסר חזקה ורצון לסיפוק בכל דרך. הבאת הנוער לידי הבנת התהליכים העוברים עליהם מפחיתה את רמת החרדה, מספקת להם מודעות ורצון לאחוז בכלים אמיתיים כדי לעבור בשלום את משבר גיל התבגרות.

תלמידי המגמה - אוכלוסיית התלמידים שלו מגוונת ביותר, ילדי הארץ ממוצא שונה, בני העדה האתיופית, יוצאי חבר העמים ותושבים חוזרים. המבנה המשפחתי המאפיין כמעט מחצית מתלמידי המגמה החברתית הוא משפחות חד הוריות בעקבות גירושין/נישואין שניים. תוכנית הלימודים הייחודית שלנו פנה מראש אל אוכלוסיית הנוער בכל המגמות העיוניות בתיכון בן גוריון בנס ציונה. כדי לא ליצור עוד מגמה נבדלת בתיכון אנחנו מבקשים להוסיב בשיעור שלנו זה בצד זה תלמידים מכל המגמות: אומנויות ומדעים, ספרות ותקשורת. אנחנו מבקשים גם לעשות אפליה מתקנת לתלמידים יוצאי אתיופיה וחבר העמים, כדי לאפשר להם להשתלב במגמה הייחודית שלנו. בדרך זו נדאג לייצוג ריאלי של אוכלוסיית התלמידים המגוונת בקרב תלמידי המגמה. תלמידי המגמה המקורבים לעקרונות המנחים אותה מחד ולאוכלוסיית התלמידים מאידך יוכלו לחוות גרעין, אשר יתרום באופן משמעותי ליצירת אקלים בטוח ונעים.

צורכי בית הספר:

תיכון בן גוריון הוא התיכון היחיד בנס ציונה ומשתדל בשל כך לתת מענה חינוכי נרחב לאוכלוסיות מגוונות ביותר של תלמידים. מסלולי הלימודים המגוונים משתדלים לענות על צרכי האוכלוסייה מרמת "אתגר" דרך "מב"ר" לעיוני רגיל עד עיוני משולב וטכנולוגי ברמות שונות. התלמידים העוסקים בתחומי דעת שונים ממוסיקה ותיאטרון ועד פיזיקה וטכנולוגיה מתקדמת. בתחום החברתי – קהילתי מקיימים תלמידי התיכון מסורת רבת שנים של פעילות במסגרת מחויבות אישית לקהילה.

אכן, תחומי הדעת הנלמדים משקפים את נטיות החברה בימינו. אך אין ולו תחום דעת אחד העונה על צרכי הנוער באשר הוא כתחום מדעי החברה עם קרימינולוגיה כ"ספינת הדגל" שלו. תוכנית הלימודים הייחודית משלבת נושאים בתחום הקרימינולוגיה, הפנולוגיה והויקטימולוגיה ומדעי המשטרה. נושאים אלו מהווים את הפן האקדמי העיוני המשולב בתוכנית מעשית יישומית בתחומי עשייה שונים של חינוך למניעה. לימודי נושאי הקרימינולוגיה ומדעי המשטרה מקנים לתלמידים מערכת ערכים ומיומנויות המחזקות אצלם את מחויבותם למרכיבים המרכזיים של מערכת אכיפת החוק בחברה הדמוקרטית. תוכנית זו שואפת לטפח תלמידים בעלי רמה גבוהה יותר של רגישות חברתית וגילוי אזרחות טובה. אנו מצפים שתלמידי הקרימינולוגיה יהוו קבוצה משמעותית בקרב אוכלוסיית התלמידים. קבוצה בעלת מודעות וכלים לעשייה חברתית חיובית.

צורכי הקהילה

ייחודה של נס ציונה הוא בצביון ה"מושבותי" שלה. עיר עם מאפיינים אקולוגיים – חברתיים של מושבה. באשר למידת ההכרות בין התושבים, מדת המעורבות בנעשה בקהילה ומידת המחויבות ההדדית בין התושבים לבין עצמם. בעשר השנים האחרונות בורכה העיר בשתי קבוצות חברתיות שונות: מחד צעירים מערים סמוכות, אשר באו לבנות כאן את ביתם, ומאידך קבוצה גדולה מאוד של עולים מאתיופיה ומחבר העמים, קבוצה המאופיינת כמו בכל מקום במאפייני הגירה ובקשייה. לנוער עולה נוספות, אם כן, בעיות רבות ובמיוחד, כאשר מתלווה אליה התנגשות בין תרבויות. קיים בעירנו גוף מיוחד אשר נושא על כתפיו את הטיפול ברמה תקציבית מוגבלת בבעיות ההגירה. קיים גם גוף, אשר עושה גם הוא עבודה נאמה עם כל קבוצות השוליים בעיר. אך לעולם אין די תקנים ומשאבים לסיוע אמיתי וארוך טווח. נוסיף את המצב הכלכלי הגרוע שיוצר בפני עצמו מאיץ קרימונוגני. מצב אשר מקטין את כושרן של סוכנויות הפיקוח והסוציאליזציה למנוע, לחנך ולהגיב על סטיות בני הנוער. הקהילה זקוקה לנוער מעורב חברתית, אשר נכון לתרום מזמנו, ממרצו ומידיעותיו מתוך מודעות מלאה לצרכי הכלל. איננו מתיימרים לפתור את בעיותה של מדינת

ישראל (אם כי מי יודע??), אנחנו מבקשים לעסוק במניעה אמיתית מקומית בנס ציונה. שאיפתנו היא, אם כן, לראות את תלמידנו משתלבים בעשייה תורמת מתוך מודעות, ידע ורצון אמיתי למניעת הידרדרות חברתית בנס ציונה.

המורה לקרימינולוגיה

המורה לקרימינולוגיה עסקה במשך שנים רבות בחינוך חברתי ובליווי מועצת תלמידים. במסגרת תפקיד זה עבדה בשיתוף פעולה עם רכזי תנועות נוער ועם האחראים על פעילות פרלמנט הנוער העירוני והמתנ"ס העירוני "מועדונצ'יק". במשך שנים אלו היתה שותפה לעידוד מתן אוטונומיה מבוקרת לבני הנוער הבוגר. הניסיון מראה, שבני נוער מסוגלים ליזום, לקבל החלטות חשובות, להתחשב בנתונים לשקול דעתם ולבצע היטב כשהם מוכנסים למרכז הזירה כשווים בין שווים. הם עושים עבודה נפלאה. על ניסיון זה סמכנו בעת בחירת תחומי שיתוף הנוער בעבודה מעשית, כפי שצינו ב"משימות בחירה". היום עוסקת המורה לקרימינולוגיה בהוראה הקרימינולוגיה, סוציולוגיה ובהנחיית תלמידים בעבודות.

תחום הדעת

החברה המודרנית מחזיקה את בני הנוער במעין מורטורים, אנשי שולים חסרי חבות וחסרי אחריות ויוזמה חברתית וקהילתית. הנוער שמקבל חיזוקים ל"אין עונות" חברתית, מחזק את הנטיות האגוצנטריות הטבעיות שלו. המטרה שלנו היא לסיעה בעזרת תהליך הלמידה לפיתוח המודעות, ובסופו של דבר אף למעורבות חברתית אמיתית. דרך שיעורי קרימינולוגיה אנחנו מבקשים לפתח בתלמידים מודעות ורגישות לצורכי האחר, שהובילו בהמשך לנכונות אמיתית של עשייה למען האחר. תפיסה זו של המגמה מועברת לתלמידים הן בשיעורים בבית הספר והן במפגשים אישיים וקבוצתיים בשעות אחר הצהריים. כאמור, תוכנית הלימודים הייחודית בקרימינולוגיה ומדעי המשטרה פותחה על ידי וביזמת משטרת ישראל בשוטפות עם המכון לקרימינולוגיה שבאוניברסיטה העברית בירושלים והמדור לתוכניות לימודים ייחודית משרד החינוך, ויצאה לפועל בשנת הלימודים תשנ"א. תוכנית זו מהווה בסיס רחב לתוכנית אותה אבקש לייחד לתלמידי תיכון בן גוריון בנס ציונה. בחרנו, אם כן, את הפשעה בגיל ההתבגרות כיסוד המארגן את התוכנית החדשה; כדי למנוע התפתחות שלילית בקרב הנוער מחד ולעודד במקומה מעורבות והנהגה חברתית חיובית החלטנו להרחיב את הבנת הנוער באשר לגורמים לשוטפים בשלבי התפתחותו הוא. בפרקי הקרימינולוגיה השונים נבחרו תכנים העוסקים במעגלי הקשרים בהם מתפתחת אישיות הפרט (בהלימה לתיאורה של יורי בונפברנר, וגיצקי ואח'): *המען הגנטי עמו בא לעולם

****המשפחה על מאפייניה השונים תוך הדגשת מורכבות היחסים בין כל חברי המשפחה והשפעותיהן האפשריות על התפתחות נפשית- פתולוגית של הפרט.**

*****מערכות יחסים עם הסביבה הקרובה: חברים ודרגות השפעתם המשתנות במהלך תקופות החיים, מסגרת בית הספר על דרישותיה השונות ועל תפקידה המשמעותי בגיל הנעורים - יצירת תחושת הערכה עצמית גבוהה או נמוכה בהתאם להצלחה או כישלון במסגרת מחייבת זו.**

******הקשרים במעגלים רחבים יותר כגון, סביבה סוציו-אקונומית בה גדל הפרט ובה רוכש את ערכיו, אמונותיו ודפוסי התנהגותו, אשר מלווים אותו לאורך חייו. דפוסים שבמקרים הטובים עוזרים לו בתהליכי הסתגלותו לחברה הרחבה ובמקרים הגרועים עוזרים לו להתנגש ללא ערף עם הנורמות והחוקים בעזרתם מנסה החברה לשמור על הסדר.**

הדיון בהקשרים אלו במסגרת שיעורי הקרימינולוגיה פותח בפני הילדים אפשרויות תפיסה חדשה את עצמם ואת האחרים איתם הם באים במגע יום יומי. תוך כדי ניסיון להבין את הפנומן העברייני בהתפתחותו הנפשית והחברתית, מזהים הלומדים צמתים חשובים בחייהם הם. וכאמור, ההבנה את התהליכים, שהם עוברים במהלך שנות חייהם, וההבנה את השפעת שוטפים בתהליכים אלו מפחיתה בהם את רמת החרדה ועוזרת להם לטול שליטה על חייהם בדרכים חיוביות.

בנושאים אלו נעסוק במהלך השיעורים בשנת הלימודים הראשונה, כיתה י"א. התלמידים יבחינו בגבול העובר בין התנהגות נורמטיבית להתנהגות סוטה, ילמדו לזהות גורמים פסיכולוגיים, פסיכולוגים וחברתיים המסייעים בהתהוות הפנומן העברייני. כדי ליצור רצף תואם תיאוריות ומעגלי החיים של הנוער נפתח בסקירת התיאוריות הפסיכולוגיות, נמשיך התיאוריות הפסיכולוגיות, אשר מהוות בסיס תיאורטי חשוב למעגל המשפחתי, ונסיים תחום זה בשנת הלימודים הראשונה בתיאוריות החברתיות: למידה, תיוג ואחרות. הנושאים האחרים ילמדו בשנת הלימודים השני הסיבות לדחייתם ידונו בהרחבה בהמשך פרק זה.

המונח קרימינולוגיה הוטבע לראשונה על ידי המשפטן גרופאלו (1852-1934), אשר בניגוד לקודמיו ראה שילוב בין גורמים שונים המשפיעים על התהוות הפנומן העברייני. ראייה רב גורמית זו הינה הבסיס הרחב של הגישות הנלמדות בשנת הלימודים הראשונה, י"א.

התלמידים לומדים בשנה זו גישות שונות בחקר ההתנהגות העבריינית: גישות חד תחומיות (אשר מציגות את העברייני כתוצר של גורמים מולדים (תורשה) ביולוגיים/נפשיים או של גורמים חברתיים (סביבה) מחד, וגישות רב תחומיות, המשלבות גורמים מולדים בגורמים סביבתיים מאידך. התלמידים לומדים זו בצד זו, תיאוריות חד תחומיות ותיאוריות רב תחומיות. על ידי הצגת התיאוריות השונות המורכבות מול הפשטניות לומדים תלמידי המגמה לפתח ראייה ביקורתית ואת מסקנות המחקרים השונים. מכאן הדרך לראייה אינטגרטיבית מתבקשת מאליה; התלמידים עצמם מציעים שילוב של מספר גורמים להסבר ההווה העבריינית. הסבר העונה של הגישה הרווחת היום הן בלימודי הקרימינולוגיה והן בלימודי

ההתנהגות: השפעה הדדית של תורשה וסביבה. הדיון בגישות השונות מעלה תהיות לגבי מידת בחירתו ואחריותו של העבריינין לסגנון חייו, ולגבי מידת אחריותה של החברה לשלומה. תהיות אלו פותחות בפני התלמידים תחום מעשי בו יוכלו ליטול חלק בשנת הלימודים השנייה, **התערבות מונעת**. תהיות אלו מניעות גם את המערכת המשפטית בבואה לפסוק גזר דינו של הנאשם בפשע. על אלו לומדים התלמידים בפרקים העוסקים באכיפת החוק. מערכת אכיפת החוק ומשפט משלימות את מעגל תחומי הדעת בלימודי הקרימינולוגיה. בפרקים אלו נעסוק בשני היבטים מרכזיים: **אפיונים ודרכי המניעה** (פירוט בהמשך) כאמור, הרציונל לתוכנית המקורית פותח על ידי אק"מ במטרה לחזק שיתוף פעולה מועיל בין קהילה לזרועות החוק. מטרתנו אנו היא יצירת מעורבות חברתית אמיתית של בני הנוער בקהילה תוך הבנה מלאה לאפשר ביטוי ליכולותיהם.

המגמה העקרונית, אם כן, הינה הכוונת המשאבים והלימודים הן התיאורטיים והן החוויתיים להפחתת רמת פשיעה הנוער בעיר. לשם כך אנו מבקשים לשנות מעט את התכנית הקיימת מזה 12 שנים, להדגיש ולחזק מספר פרקי למידה על פני אחרים, שנראים בעינינו רלוונטיים פחות, פרקים מורחבים אלו, להוציא פרקי משטרה, ילמדו בשנת הלימודים השנייה, י"ב :

- **נגע הסמים ושתיית אלכוהול** – החברה ובמיוחד הצעירה היא חברה נגועה. מערכת החינוך מודעת לקיום נגע סמים ואלכוהול בקרב הנוער ומנסה להקטין את כמות המשתמשים בעזרת תוכניות אלו ואחרות. במסגרת לימודי הקרימינולוגיה נדון בעזרת תיאוריות שונות בתנאי היווצרות המשתמש ובדרכים האפשריות למניעה אמיתית. נעסוק בלימודי הסמים רק לאחר הוראת התיאוריות השונות (הנלמדות בכיתה י"א), המסבירות את התהוות הפנומן העברייני. כאשר לומדים את תורת הפשע ואת פרופיל העברייני, נתפס גם המשתמש בסמים ואלכוהול תפיסה שלילית. זו המסגרת המתאימה להקנות תלמידים הבנה רחבה וברורה על מהות על התופעה תוך חיפוש קשרים בין התאוריות השונות, מצבים בחיים ושימוש גואה כחומרים ממכרים. לשם כך נקצה מספר רב יותר של שעות ללימודי הסמים ואלכוהול על נזקיהם הבריאותיים, החברתיים, הכלכליים, הביטחוניים והחוקיים. בכיתה י"ב ניצור קבוצות עמיתים מקרב תלמידי המגמה, כדי שאלו ימשיכו בעבודת המניעה בקרב הצעירים מהם – אחת ממשימות הבחירה שתעמודנה בפני תלמידי המגמה.

- **עבריינות נוער** – החברה בה אנו חיים וכה אנו מגדלים את ילידנו מעלה על נס את אושרו של הפרט, אך בו בזמן מפנה אותו לשאוף להישגיות ובעיקר חומרית. החוכמה ואהבת אדם אינם נחשבים לערכים מובילים בחברתנו. התוצר האומלל הוא נוער מנוכר, שבדוק ללא הרף אפשרויות חדשניות להשגת המטרה החברתית עליה חונך "הון" על כל סמליו. ברור שרבים אינם יכולים להשיג את המטרה, והם נותרים מאחור מלאי תסכול, אכזבה

מעצמם ומהחיים. נערים אלו נפלטו מהמרוץ הנורמטיבי ומתגבשים בינם לבין עצמם לקבוצות שלולניות של כנופיות נוער למיניהם. (כהן ואח') גם במסגרת בית הספר נפגשו את הנערים שמרבים לנהוג באלימות הן כלפי קבוצת הגיל שלהם והן כלפי קבוצות מבוגרים או צעירים מהן.

העלאת מניעי התנהגות לרמת המודעות תוך כדי הצעת חלופות למטרות ודפוסי התנהגות ממתנים ביותר התנהגות אלימה שלא לצורך. התוכנית הקיימת במסגרת הוראת הקרימינולוגיה מקצה מספר מועט ביותר של שעות העוסקות הנוער אנחנו מתכוונים להקצות מספר רב יותר של שעות הוראה ושל שעות מפגש עם גורמים שונים העוסקים בעבריינות נוער. פסיכולוגים וסוציולוגים רבים חקרו את התנהגותם של בני הנוער בכלל ואת התנהגותם של בני נוער במדינת ישראל בפרט. אנחנו מבקשים להשתמש בתוצאות מחקריהם ולתת לנוער להתעמת עם בעיותיו הוא. אנחנו מבקשים להקצות שעות רבות יותר, כדי שנוכל ללמד תיאוריות להיפגש עם אנשי השטח, עובדי נוער וחוקרי נוער, לקיים דיונים ולהגיע יחד עם נוער הלומד למסקנות המתבקשות על ידנו, כמובן. בשלב זה של לימודיהם יהיו מפגשים עם אנשי הטיפול והחוק מפרים במיוחד בזכות חשיפתם לגישות התיאורטיות השונות בשנת הלימודית הראשונה. תוך כדי לימוד הגישות למדו גם לזהות ולבקר נקודות חולשה אמיתיות של התיאוריות החד חד תחומיות ולפנות לגישות האינטגרטיביות המשקפות את החיים האמיתיים. גישות אלו מעודדות ראייה רחבה של המציאות ועוזרות בהבנת מצבי החיים השונים בראייה רחבה זו ייטיבו להבין ניתוחים מעמיקים יותר את עבריינות הנוער ואת דרכי ההתערבות המונעת.

- עבריינות נשים ונערות הנה תחום חדש יחסית בלימודי הקרימינולוגיה. עבריינות זו גואה בעולם ככל בישראל בפרט, לא נוכל להתעלם מן העובדה העצובה: הנערות עזבו כבר מזמן את ספסל המעודדות ופנו לקחת חלק פעיל במעשי הפשיעה, החל מאלימות מילולית דרך גניבה וזיוף וכלה באונס ומעשי אלימות אחרים. לפיכך החלטנו לכלול אותן בין הנושאים הנלמדים בכיתה י"ב. התיאוריות טוענות לקשר שבין שינויים בתפיסה המגדרית לבין פנייתן של אנשים לפשיעה בתחומים אלו שהיו בבחינת מעוז הגבריות: אלימות, אונס, זיוף ומעילה כמו גם סמים ורצח. אכן גדל והולך חלקן של נשים ושל נערות בעשייה העבריינית מסוכנת לחברה. נסביר את עבריינות הנשים בעזרת התיאוריות המקובלות וגם בעזרת התיאוריות הייחודיות לפשיעה חדשה יחסית זו. בנוסף לדיונים תיאורטיים נפגש עם אנשי מקצוע, מטפלים בתחומים שונים, אשר יאירו את הנושא מנקודת מבט של אנשי שטח.

- לימודי משטרה - במסגרת הלימודים נעסוק בעיקר במערכות היחסים משטרה – נוער בתחומי פעילות שכיחים בקרב הנוער: פקחן נוער, חוקרי נוער, אופני מניעה- כל אלו בשני הדגשים חוקרי סמים ומשטרת תנועה. סר רוברט פיל, אבי המשטרה המודרנית, קבע (1829), שהתפקיד העיקרי של המשטרה הוא למנוע עבירות, ושהסימן הטוב ביותר המצביע על הצלחת פעילות המשטרה הוא היעדר פשיעה: "כל הפעולות המתבצעות לפני שהעבירה התרחשה, והמביאות בסופו של דבר לכך, שהעבירה לא תתרחש הן מניעת עבירות". לעבריינים קל ונוח לפעול בסביבה אדישה ומנוכרת. לעומת זאת בסביבה שיש בה מעורבות של האנשים במתרחש, תיבלם העבריינות. כל התוכניות למניעת עבירות מתבססות על הפעלת הציבור, על שיתוף פעולה עם הציבור. גם בנוסח ציונה מפעיל השיטור הקהילתי תחנות מקומיות להידוק הקשר עם הציבור להפעלת אזרחים בנושא של מניעת עבירות. ואכן, בתחום זה **משימת הבחירה** של תלמידי המגמה היא השתלבות מעשית **במשמר האזרחי**. כפי שצינו בפתח דברינו, נעסוק בלימודי המשטרה בשנה הראשונה של הלימודים. רצוי מאוד, לדעתנו, להציג את אנשי אכיפת החוק ומניעתו כבר בסימסטר השני של שנת הלימודים הראשונה, י"א. ראינו לנכון לחשוף את תלמידי המגמה לקרימינולוגיה למפגשים מהצד הנכון של חוקרי הנוער באגפים השונים: תנועה, סמים ואלימות נוער. אלימות הנוער גואה, ובמשטרה משדרגים את הטיפול במניעה: אלימות נוער זוכה להתייחסות ייחודית. התייחסות זו תובהר בהרחבה לתלמידנו על ידי שוטרי היחידה. בשנת הלימודים השנייה, י"ב, כשהידע התיאורטי בידיהם, יצטרפו התלמידים לסיורי לילה עם אנשי המשמר האזרחי והמשטרה המקומית. הצטרפותם לסיורים אלו תהיה עתה התנסות מעשית בעלת משמעות מסייעת למניעה אמיתית.
- פנולוגיה וויקטימולוגיה – שני תחומי דעת המעשירים את תלמידי הקרימינולוגיה בידע משפטי ראשוני ביותר, אך משמעותי מאוד. התלמידים לומדים על מטרות הענישה, על התפתחות המאסר, על בעיות המאסר המודרני ועל חלופותיו. בנוסף לומדים ש"למטבע יש שני צדדים" ואין ללא בדיקה מקיפה את מקומו של השותף למעשה העבירה- הקורבן. מעבר לתוכן רוכשים התלמידים כלים לחשיבה, לניתוח ולמודעות להיבטים שונים: מטרות הענישה הורחבו, ובצד מטרת מניעת הפשע על ידי הרחקת והגבלת העברייני. הורחב תחום תיקון ושיקום העברייני בכלא טרם צאתו על החברה הנורמטיבית. צד זה של האכיפה ילמד בשנה השנייה, בי"ב. אחרי שלמדו את הגורמים השונים להתנהויות העברייני, יעסקו התלמידים בפיקוח החברתי המשפטי. בוצעה עבירה, נתפס מבצעה- מה עושים עכשיו? טיפול או עונש? מהם דרכי הענישה ומהן דרכי הטיפול במדינת ישראל? מהם השיקולים של פסיקת הדין? מי הם הגורמים המתערבים בענישה מחד, ובטיפול – שיקום מאידך? כל אלו בהדגשת התייחסותה הייחודית של המערכת המשפטית למעמדו

של הנוער העברייני. דיון זה מכניס את התלמידים לקונפליקט החיים האמיתיים : מהו תפקיד החברה, ומהו תפקידם הם **במניעה ובשיקום** האחר.

- **סיורים** – התלמידים חווים חוויות מרגשות של ביקור במוסדות מערכת אכיפת החוק ושירותי תיקון. בנוסף, לומדים התלמידים להכיר בערך ההתנדבות והעשרת הנתינה בעצם התגייסותם לפעילויות מניעה בתחומים שונים בבית הספר ובקהילה. המפגשים עם אנשי שטח ממחישים את החיים האמיתיים. לא עוד פרק בספר אלא אנשים חיים בשר ודם. המגע הבלתי אמצעי עם האירועים ועם אנשים מכניס את התלמידים לחוויה מעורבת בחיי האחרים.

מפגשים אלו פותחים בפני הנוער גישות שונות לאירועים אמיתיים. הם לומדים לדעת, שישנם אנשים הזקוקים לעזרה, להתערבות מונעת, וכל אדם בעל לב מבין, אהבה והכשרה מתאימה יכול לתת את חלקו (הרחבה ופירוט בפרק 6) במפגשים עם אנשי המקצוע השונים מתנתקת התוכנית מאווירת בית הספר ופונה לחיים בקהילה. (על היבט זה נרחיב העוסק באסטרטגיות הלמידה).

תוכנית הלימודים החדשה תשולב, כמו הקיימת עם לימודי "החוויה הסוציולוגית": 2 יחידות סוציולוגיה + 2 יחידות קרימינולוגיה + יחידת עבודת חקר- סה"כ 5 יחידות בגרות. בחרנו בשילוב זה משום הטעמים הבאים: ראשית, מקצוע הסוציולוגיה נלמד בהצלחה בבית ספרנו במשך שנים רבות. שנית: בלימודי הסוציולוגיה רוכשים התלמידים מושגים בסיסיים במדעי החברה: תרבות, ערכים, נורמות, יחסיות תרבותית, מנהיגות לסוגיה, מודלים משפחתיים, תהליכי חיברות וסוכני חיברות, אתנוצנטריות ועוד. כל 4 הספרים של החוויה הסוציולוגית משמשים תשתית מצוינת לתכנים של תוכנית הלימודים החדשה בקרימינולוגיה: כדי ללמוד על סטייה ערכית וסטייה התנהגותית בקרימינולוגיה יש צורך להבין מהי נורמה, מה דפוסי התנהגות וכו' (סוציולוגיה-ערכת תרבות), כדי להבין מהי תת תרבות עבריינית בקרימינולוגיה, קונפליקטים תרבותיים, הגירה ופשיעה – יש צורך ללמוד על תרבויות ותרבויות משנה, על יחסיות תרבותית ועל אתנוצנטריות (סוציולוגיה –ערכת תרבות). גם הערכות האחרות בסוציולוגיה על תוכניהן: "חיברות", "היחיד והקבוצה" יוצרים בסיס להבנת הצטרפות לכנופיות נוער (קרימינולוגיה) התחברות דיפרנציאלית עם עולם הפשע, הקשר בין דימוי עצמי לבין התחברות דיפרנציאלית וכו'. ערכות אלו בסוציולוגיה מכילות חומר רב מתוך פסיכולוגיה חברתית, חומר שעוסק ביחסי היחיד והקבוצה ובהשפעת הקבוצה על היחיד. אין ספק שתשתית טובה בשיעורי סוציולוגיה פותחת אפשרויות הבנה את הקרימינולוגיה.

חלוקת פרקי הלימוד בתוכנית הייחודים בקרימינולוגיה:

שנת הלימודית הראשונה, **כיתה י"א** – פרק המבוא- סטייה חברתית, פרק ראשון- ההווה העבריינית, תיאוריות סוציולוגיות, ביולוגיות ופסיכולוגיות, המסבירות את התהוות הפנומן העברייני, לימודי משטרה, סדנת מודעות, סמים – תיאוריה .

שנת הלימודים השנייה, **כיתה י"ב** – עבריינות נוער, עבריינות נשים ונערות, ויקטימולוגיה, פנולוגיה, סמים- סדנה, משטרה-העשרת ועבודה מעשים- סיורים.

רציונל חלוקה:

בשנת הלימודים הראשונה רוכשים התלמידים ידע תיאורטי נרחב, העוסק בהתהוות הפנומן העברייני; יצירת בסיס תיאורטי הכרחי לנושאים הנלמדים בשנת הלימודים השנייה בצד- תיאוריות העוסקות בהתהוות כנופיות הנוער מוסברת עבריינות נערים בעזרת התיאוריות העוסקות בתהליך התהוות הפנומן העברייני באשר הוא . ויקטימולוגיה ופנולוגיה בהכרח תילמדנה אחרי העיסוק בעבריינות. סדר האירועים מחייב לעסוק תחילה בעבריינות ומעשה העבירה ורק אחר כך בענישה. סיבה נוספת לדחיית שני נושאים קשים אלו לשנת הלימודים השנייה הינה בשללות רגשית והבנה קוגניטיבית . רק אחרי שנה של ניתוחים, דיונים והפנמה מתחילים לסגל הבנה קרימינולוגית, לבחון את העבירה ואת מבצעה בזוויות מבט שונות: מיהו הקורבן ומיהו העברייני, מהו חלק של כל משתתף ואת מי יש להעניש בחומרה יתרה. ללא הבנת כל הגורמים המאצים ביצוע עבירה, לא יוכלו לדון בשיקול, דעת בנושאים חשובים אלו. גם הכנת עמיתים מחייבת ראייה שלילית את המשתמשים בסמים. התיאוריות הפסיכולוגיות והסוציולוגיות מציגות את משתמשי הסמים באור שלילי ביותר. רק לאחר הפנמה של ראייה שלילית את הסמים והשימוש בהם, ולא רק מטעם החוק, וכלו התלמידים לעסוק בפעילות מונעת.

הגישה התלת רכיבית (מקגוור) רואה את העמדה כצירוף של 3 רכיבים: רכיב הכרתי, רכיב ערכי ורכיב התנהגותי. הרכיב הערכי רגשי אותו מייחסים בני אדם למצבים שונים יעורר נטייה לפעולה או לדחיית הפעולה.

אנחנו סומכים על קשר זה כעל מניע לפעולות חיוביות בקרב בני הנוער, שעברו תהליך של רכישת עמדות שליליות כלפי שימוש בסמים.

התוכנית החדשה כמו הנוכחית תלווה על ידי המורה לקרימינולוגיה, מנהל בית הספר, רכזת לימודי מדע החברה, אנשי המשטרה, קידום נוער, סעד ואחרים, אשר מלווים בשיתוף פעולה בלתי רגיל כל פעילות חינוכית בעירנו .

פרק שלישי: ייחודיות

קרימינולוגיה- התהוות הפנומן העברייני דרכי מניעה ענישה ושיקום.

תכנית הלימודים הקרימינולוגיה מהווה שינוי תפיסתי לגבי מקומו תפקידו של התלמיד במערכת החינוך. בעוד שאר המקצועות הנלמדים תורמים להרחבת מאגרי הידע שלו. הקרימינולוגיה אנו מפנים אותו להתבוננות בעצמו, במערכות היחסים שלו עם האחרים ובתוצאות האפשרויות במערכות האלו. תכנית לימודים, אשר עוסקת בהתהוות הפנומן העברייני, מאפשרת ללומד להגיע לתובנה לגבי התהוות אישיותו הוא. תובנה זו לגבי עצמו ולגבי מערכות היחסים ושל האחרים מכוונת לפיתוח מעורבות חברתית אמיתית.

בגיל ההתבגרות הנוער מושפע ומשפיע במסגרת קבוצת השווים. בתוכנית שלנו

בקרימינולוגיה אנו שואפים לחזק קשרים אלו ולכוונם למנהיגות חברתית חיובית. דרכי הוראה אמצעיות ובלתי אמצעיות והתכנים המיוחדים מקרבים את הלומדים לחיים אמיתיים: הבית, השכונה, החברים, עולם המבוגרים, החברה באנו חיים. הבנה את שותפי האינטראקציות מפחיתה את רמות החרדה והתסכול, הפחתה שגוררת ירידה ברמת האלימות וההתנגדות לכללי החברה.

תלמידים רבים שלנו מבקשים להגיע למגמה זו בעיקר משום ייחודה. כשאר בני גילם מחפשים תלמידינו תשובות לשאלות רבות, המשקפות את חרדותיהם האישיות והמשפחתיות מבחינת "מה שרצית לדעת ולא העזת לשאול" בין תלמידינו נמצאים בני העדה האתיופית יוצאי חבר העמים ותושבים חוזרים. תחושת הניכור וחוסר קבלת הנורמות המקומיות יחד עם קונפליקטים מתמשכים בביתם דוחפים אותם לחיפוש מלא חששות באשר לסיכוי השתלבותם בחברה הישראלית הברירה(!). חיפוש אחר דרכים שתעזורנה להם לקבל את השונה(!) ואת השינויים כאחד.

התהוות הפנומן העברייני הינה פרק נרחב אחד בתוכנית שלנו. הפרק החשוב הוא זה העוסק בהתערבות מונעת. במסגרת הסיורים והמפגשים עם אנשי המקצוע ואחרים לומד הנוער על היכולות העצומות הטמונות בו עצמו כגורם מונע הידרדרות חברתית. במהלך שנת הלימודים השנייה, תוך כדי הרחבה והעמקה בחומר הלימודים משתלב הנוער בפעילות קהילתית מונעת, נתינה מתוך מודעות לצרכים, בהיותו מצויד בידע תיאורטי ובכלים ליישום ידע זה.

אחת הדרכים הטובות להתפתחות מיומנויות קוגניטיביות כגון חשיבה ביקורתית ובקיאות בנושא מסוים היא נתינת כר נרחב של הזדמנויות לדין ודברי מהותי. דרכי ההוראה בתוכנית הלימודים בקרימינולוגיה עוסקות בין היתר בעידוד חשיבה ביקורתית. התלמידים המעושרים במידע באמצעות שיעורים פרונטליים ומפגשים עם אנשי מקצוע, עובדים בהמשך בסדנאות ניתוח אירועים אקטואליים ואחרים. ייחודה של התוכנית, אם כן, הוא גם בדרכי ההוראה

שלה: הלימודים ייערכו בצורה חווייתית, תוך הכרות עם השטח ושילוב מגוון דרכי הוראה: הדגשת הלומד האקטיבי, שימוש בסרטים ובעיתונות, סיורים במתקני תיקון ואכיפה, מפגשים והרצאות: עובדי נוער, עובדי רווחה, קציני משטרה, שופט ועוד. אנחנו ערים ליתרונות רבים של גיל ההתבגרות התיכונה ביניהם: *התפתחות קוגניטיבית, שמאפשרת שיקול דעת מוסרי, תהליך חשיבה ושיפוט הנוגע לנקיטת הפעולה הנכונה במצב נתון (פיאצה). *יכולת להבנה הדדית אמיתית. * יכולת לקחת חלק ביחסי חברות תוך גילויי נאמנות לקבוצה. *השפעה של קבוצת השווים. וחשוב במיוחד: * רצון לאוטונומיה בהתנהגות ובקבלת החלטות.

כדי לחזק יתרונות חשובים אלו בקרב הנוער בחרנו בשיטה מודולרית: ראשית, הקניית ידע עיוני בנושאים הרלוונטיים, שנית, הקניית מיומנות בדרכי דיון קבוצתיים, בהמשך נעסוק בסדנאות של דילמות מוסריות - על פי שיטתו של קולברג ניתן להעלות רמות מוסריות של הפרט בעזרת דיון קבוצתי בדילמות מוסריות. אך רמת ההצהרה בדיון אינה מספיקה אלא יש ליצור בפרט תחושת מעורבות ושאיכות חברתית אמיתית. רק במצב רגשי יסכים להגשים הלכה למעשה דפוסי התנהגות ברמות המוסר הנדרשות ולכן נפגיש את הנוער עם אנשי שטח שונים: עובדים סוציאליים, שופטים, אנשי קידום נוער, קציני משטרה, וצעירים שעובדים בשיקום של צעירים מהם. במסגרת מפגשים אלו לומדים בני הנוער על השלבים הגורמים והגורמים להתפתחות של מצבי משבר אצל הפרט ועל היכולת של פרט אחר להתערב ולהשפיע לטובה. במסגרת מפגשים אלו גם נפתחות בפני הנוער אפשרויות לתרום את חלקו תוך גילויי יצירתיות אישית והנהגה חיובית לאורך זמן. מתן אוטונומיה זה יתרחב ככל האפשר וילווה על ידי אנשי מקצוע תומכים ומעודדים. העשייה האמיתית מלווה במנחים בוגרים מהם מחזקת בבני הנוער יכולות הטבועות בהם מראש: הבנה הדדית, שיפוט, וקבלת החלטות במצבים שונים וכו'. את ציפיותינו לתגובות חיוביות אלו אנחנו מבססים (כאמור בפרק 2) על דפוסי התנהגות הנוער הבוגר בתנועת הנוער בעירנו, באירועים שונים של מועצת תלמידים, פרלמנט הנוער וכו'. נוער שמקבל עידוד ותמיכה, מוכן לתרום במסירות רבה ובאחריות מלאה. אם אכן ניתן לנוער כך נרחב לעשייה אמיתית תוך הכוונה מעודדת, הם ישקיעו מרץ ומחשבה רבים בעשייתם החיובית לחברה. לעשייה זו יהיה אפקט נוסף: כאמור, קבוצת השווים מהווה סוכן חיברות העולה בהשפעתו על השפעות ההורים. תלמידי הקרימינולוגיה בעלי הידע ומיומנויות יהודיים ישפיעו בדרכם החדשה על חבריהם...

פרק שלישי: מטרות התוכנית

מטרות כלליות

- *רכישת מידע ודרכים לטיפול ערכים, יכולות, עמדות וכישורים לפיתוח יחס חיובי לחיים חברתיים בריאים ונורמטיביים.
- *פיתוח מחויבות לשמירת חוק בקרב תלמידי המגמה. קבוצת תלמידים זו תהווה גרעין, אשר יתרום באופן משמעותי ליצירת אקלים בטוח בביה"ס.
- *פיתוח יכולת ניתוח תהליכים חברתיים על השפעותיהם המקומיות.
- *פיתוח יכולת זיהוי והגדרה של דפוסי התנהגות שליליים.
- *פיתוח מחויבות של נתינה למען הקהילה הנורמטיבית.

מטרות אופרטיביות:

מטרות קוגניטיביות:

- *התלמיד יקנה ידע בתחומי הקרימינולוגיה, פנולוגיה ומשטרה .
- *התלמיד ידע ליישם תיאוריות ומחקרים בתחום הקרימינולוגיה על אירועים שונים.
- *התלמיד ידע לנתח תהליכים המובילים להופעתן של הפרעות התנהגותיות שונות.
- *התלמיד ינתח אירועי פשיעה תוך התייחסות לתיאוריות קרימינולוגיה שונות.
- *התלמיד ידע ויבין את מערכת אכיפת החוק הישראלית.

מטרות ערכיות:

- *התלמיד יפתח כלים לפתרון קונפליקטים במערכות יחסי הגומלין שלו.
- *התלמיד ירכוש כלים לחשיבה רב ממדית, לניתוח ולהסקת מסקנות במצבי בחירה בחייו.
- *התלמיד ירכוש מיומנויות להערכה עצמית חיובית.
- *התלמיד ירכוש מיומנויות בתחום הטיפול והסיוע לאוכלוסיות שונות במסגרת העבודה המעשית בתחומי הקהילה.
- *התלמיד יגלה עמדה חיובית כלפי הקהילה.
- *התלמיד יפתח מנהיגות חיובית, אשר תשפיע על אקלים ביה"ס.
- *התלמיד ישולב בפעילויות מניעה עירוניות כגון: משמר אזרחי, קב' עמיתים, אחר.
- *התלמיד יפתח מודעות לחשיבות קיומם של ערך החוק ושל ערך אהבת האדם.
- *התלמיד יפתח יחס שלילי לתופעת השימוש בסמים

תוכנית הלימודים לכיתה יא

נושא	ש"ה	מושגים מרכזיים	מטרות	ביבליוגרפיה	אסטרטגיות הוראה	אסטרטגיות הערכה
מבוא- מושג הסטייה על אופניו השונים	2 ש'	עבריינות בראי התקופות, סקירה דיאכרונית, חילוניות, דתית, סטייה נורמטיבית, סטטיסטית, נומינליסטית.	יצירת גירם ראשוני לתחום הנלמד; התלמיד יזהה התנהגות סוטה. התלמיד ילמד להשתמש במושג היחסיות.	אדד, שוהם רהב, קרימינולוגיה, עמ' 19-21	1. <u>הקניית</u> מושגים- פרוטגלי. 2. <u>ניתוח</u> פרטני וקבוצתי של דפוסי התנהגות סוטה מתוך טקסטים- אקטואליים- סדנה.	מבחן - ניתוח אירועים תוך כדי שימוש במושגים הרלבנטיים. +תרגול בעזרת שאלון
הגישה הקלאסית	2 ש'	גישה קלאסית, ניאו קלאסית- ג'ון סטיוארט מיל <u>דה בקריה</u> ; אחריות מוסרית, בחירה חופשית שיקול דעת רציונלי.	1. התלמיד ירכוש ידע תיאורטי המסביר את תהליך התהוות הפנומן העברייני. 2. התלמיד יהיה מסוגל לזהות צמתים בחייו, צמתים המקבילים לצמתים אותם עובר העברייני בתהליך התפתחותו הוא. 3. התלמיד יהיה מסוגל לזהות גורמים חיצוניים בעלי השפעה על בחירותיו ומעשיו של האדם באשר הוא; שומר חוק או עברייני. 4. התלמיד יקנה כלים לחשיבה רב כיוונית.	אדד, שוהם רהב, קרימינולוגיה עמ' 23-25	הוראת תיאוריות, <u>הקניית</u> מושגים- פרוטגלי. <u>צפייה</u> בסרטים: "מוח קרימינלי", "זדון או שיגעון" ואח' - ניתוח סרטים בעזרת התיאורים תוך שימוש במושגים המתאימים. <u>ניתוח</u> אירועים אקטואליים ואחרים.	ניתוח אירועים בכתב, דיונים בקבוצות, מבחן - ניתוח אירועים + דיונים כיתתיים (ציון אישי) + עריכת משפט בעקבות צפייה בסרט (ציון קבוצתי).
תיאוריות ביולוגיות	3 ש'	פוזיטיבי סטים, תיאוריות ביולוגיות - לומברוזו, פרי, גרופאלו; עבירה טבעית, עבירות מלאכותיות, אחריות חברתית, דטרמיניזם, אטביזם, עבריינות מזדמנת, עבריינות לכאורה, עבריינות מלידה.		קרימינולוגיה, עמ' 25-27	סרטים בעזרת התיאורים תוך שימוש במושגים המתאימים.	
תיאוריות סוציולוגיות - תיאורית התגובה החברתית	4 ש'	<u>בקר</u> , שוהם, אדד; תיג, סטיגמה, שער לעזאזל, קרקע מכינה, הפנמה		קרימינולוגיה, עמ' 326-341	דיון בדרגות מוסר בעזרת <u>ניתוח קבוצתי</u> של דילמות מוסריות- הפעלות של פתרון קונפליקטים בחיי היום - יום (מתוך מאגר הפעלות של התוכנית "קהילה הוגנת").	
תיאוריות פסיכולוגיות	5 ש'	<u>פרידלנדר</u> <u>אריקסון</u> <u>פרידלנדר</u> <u>סטוט בולבי</u> ; מודע, סמוך למודע, לא מודע, איד, אגו, סופר אגו, אשמה, חרדה, למידה מועקה, בושה. מנגנוני הגנה, טראומה, פסיכופת, התקשרות בטוחה, תסביך אדיפוס / אלקטרה.		קרימינולוגיה, עמ' 172-178		
תיאורית הבלימה	2 ש'	איפוק נורמטיבי, סף תסכול, סף עברייני		קרימינולוגיה 2004, עמ' 30-3108		
תיאוריות המשפחה -	3 ש'	<u>פארסונס</u> <u>בנדורה</u> <u>הירשי</u> <u>פרידלנדר</u> <u>אריקסון</u> ; המרד הזכרי, רכיבי הפיקוח, משפחה עבריינית, מצבי קונפליקט בתהליך שיגור נורמות, פיקוח וסנקציות.		קרימינולוגיה, עמ' 228-242		

		אינטרנט, + קרימינולוגיה, שם'	אלימות במשפחה, עזובה, דחייה, הזנחה רגשית, שעיר לעזאזל.	4 ש'	
		אדד קרימינולוגיה, עמ' 256-264	סתרלנד קרייסי גלזר סייקס ומצא ; התחברות דיפרנציאלית, הזדהות, דימוי עצמי שלילי / חיובי, רכישת עמדות, למידה רציונלית, סביבה נורמטיבית, נטרול רגשי אשם	5 ש'	י'תאורית הלמידה.
		אריקסון, ילדות וחברה,	פיזור האני, שעבוד האני, תלות	2 ש'	משבר גיל ההתבגרות
		קרימינולוגיה, עמ' 243-255	שאו מקיי ; אסכולת שיקגו, החלונות השבורים, קיפוח יחסי —	5 ש'	י'תאוריות אקולוגיות
		קרימינולוגיה, עמ' 265-285	התנגשות תרבויות, חסכים יחסיים, קיפוח אמיתי / מדומה, שונות תרבותית, גורמים קרימינולוגיים, פער תרבותי, שיעורי פשיעה	3 ש'	הגירה ופשיעה
		פסיכולוגיה חברתית,	תסכול אלימות- דולארד	3 ש'	
		קרימינולוגיה, עמ' 287-297	מרטון דיורקהיים ; התפוררות ערכית, מיכור קונפורמיות, מרדן, נסגן,	3 ש'	אנומיה ואנומיה-

** שמות סרטים נוספים בנספחים

נרשא	ש"ה	מושגים מרכזיים	מטרות	ביבליוגרפיה	אסטרטגיות הוראה	אסטרטגיות הערכה
לימודי משטרה	4 ש'	דוקר, עובד נוער, פקוק, ביער, דימנאי, מז"פ בלש, מפקד תחנת, בלש, חבלן משטרה, "מזרח".	לימודי המשטרה מהווים חלק בלתי נפרד מלימודי הקרימינולוגיה. 1. התלמיד יבין את תפקידי המשטרה בחברה הדמוקרטית בישראל. 2. התלמיד יתפוס את המשטרה כגוף חיוני לשמירה על חיים ועל איכות חיים. 3. התלמיד יפנים תחושות מעורבות ושייכות, שיתוף ושותפות פעולה במערך המניעה במסגרת הקהילה.	1. אתר המשטרה. 2. משטרה וחברה, עמ' 105-100.	1. הקניית מושגים. 2. יום עיון בבית ספר לשוטרים בשפרעם. 3. מפגש בתחנת משטרה מקומית. 4. סיורי לילה בשיתוף השיטור הקהילתי. 5. שילוב אקטיבי-תלמידים ב"משמר האזרחי". 6. סדנאות ברות אירועים.	1. ניתוח אירועים השוזאת דרגות פעילות במסגרת משטרה וקהילה. 2. עבודה מעשית במשמר האזרחי.
מדענות עצמית	3 ש'	זהות אישית, מימוש עצמי, שליטה, משבר זהות בגיל ההתבגרות	התלמיד יבין את התהליכים העובדים עליו בחיי היום יום התלמיד יזהה את השפעת יחסי הגומלין בין היחיד לקבוצה.		סדנת מדענות	מבדק מעשי, מידת שימוש בזמנר הגלמד במסגרת העבודה המעשית
	3 ש'	אני במראה, אני חכמה, דינמי עצמי, הערכה עצמית, קבוצת עצמית				
סמים ואלכוהול	2 ש'	דמרים פסיכ-אקטיביים, בריטורטים, (מדכאים), הזיות, אמפיטמנים, נרקוטנים, סבילות, התמכרות גופנית/נפשית, פקודת הסמים המסוכנים, סמים ממריצים.	התלמיד יזהה את סוגי הסמים והשפעותיהם על הגוף ועל הנפש.	כספי, י, סמים מסוכנים, מדינות, פיקוח, אכיפה ומשפט.	הרצאה, בסיס פעילויות שפ"י במסגרת הסתתית והשכבתית.	מבדק ידע תיאורטי.
התערבות מהנעת	4 ש'	פקודת סעד, קידום נוער, התערבות ברשות הפרט, צו הרחקה, אומנות, לימוד משלים.	התלמיד ילמד להבין מהימנות של התערבות מהנעת בשלבי הידרדרות ראשוניים.		מפגשים עם אנשי שטח במסגרת השיעור.	1. דפי משוב. 2. חשיא יסולב במבדק.

תוכנית הלימודים לכיתה יב

נושא	ש"ה	מושגים מרכזיים	מטרות	ביבליוגרפיה	אסטרטגיות הוראה	אסטרטגיות הערכה
יפסיעת נשים ונערות	3 ש'	תיאורית ההזדמנות, תיאורית הכוח, תיאורית התלות		מראות משטרה, 180, + אינטרנט		
	3 ש'	תיאורית ההרפיה, תיאורית התינוק, הגירה ופשיעה		שטיינברג, 1999, גיליון 1 מפגש		
* עבריינות נוער - תת-תרבות עבריינית	3 ש'	תת-תרבות עבריינית - אלברט כהן, תרשר, קלוארד ואהלין, ליון פרסונס; עברייני רכוש, קברצת אלימות לשמה, קברצת ה"כף", כנופיות.	1. התלמיד יהיה מסוגל להסביר את התופעה בעזרת תיאוריות שונות שנלמדו זה מכבר.	קרימינולוגיה, עמ' 379-402 אינטרנט	1. צפייה בסרטים ומיתוסים בעזרת התיאוריות: "באזז", "מדורת השבט" ואח'.	מבחן תיאורטי: ניתוח קטעי unseen מן העיתונות.
	3 ש'	דחיית ערכים ואימוץ ערכים, שוללנות, בעיות הסתגלות, פתרונות עברייניים, תסכול-אלימות, עבריינות תועלתנית	2. התלמיד יכיר תיאוריות חדשות העוסקות בתת-תרבות עבריינית בקרב הנוער..		2. מפגש עם עובדי קידום נוער.	
	3 ש'	קונפליקטים ריבויים, עבריינות בני טובים, הדוניזם.	3. התלמיד יהיה מסוגל להעלות את מניעי ההתנהגות לרמת המודעות תוך כדי הצעת חלופות למטרות הנוער העברייני ולדמוסי התנהגות קיימים.	שרון א', 1990, עבריינות נוער	3. מפגש עם עובדי סעד.	מבחן מעשי: הגשת הצעת התערבות מונעת של בני נוער לבני נוער
	3 ש'	ליקויים בהסתגלות מנגנוני הגנת העצמי.	3. התלמיד יפתח מיומנויות להערכה עצמית חיובית.	אינטרנט + אתר משטרה ***	4. מפגש עם חוקרי נוער במשטרה.	
סמיואל		המושגים נלמדו בשנה א'	1. התלמיד ימנע משימוש עצמי בסמים ובאלכוהול מתוך הבנה אמיתית של הנזק מחד ושל הגורמים לשימוש מאידך.	אינטרנט - האתר של הרשות למלחמה בסמים.	בנוסף לפעילויות בית ספריות במסגרת שיעורי קרימינולוגיה נדגיש הבחנה בין השפעות שונות של הסמים: נזק לטווח קצר/ ארוך, התמכרות, קשיי גמילה, טיפולים, דרכי הימנעות.	1. מבחן ידע תיאורטי.
			2. התלמיד יזהה את הקשר התיאורטי שנלמד בשיעורים לגורמים לשימוש בסמים בקרב הנוער.		2. מפגש עם בלשי משטרה, אנשי המדור.	2. עבודה מעשית-קברצת עמיתים.
			3. התלמיד יתפוש את המשתמש בסמים תפישה שלילית בעקבות ידיעתו את פרופיל העברייני ואת תורת הפשע. (זו המסגרת המתאימה להקנות לתלמידים הבנה רחבה וברורה על מהות התופעה תוך זיהוי קשרים בין התיאוריות השונות, מצבים בחיים ושימוש מוגבר בחומרים ממכרים).		3. סיור במרכז לגמילה.	
			4. התלמידים יוכשרו לשמש קברצת עמיתים למניעת שימוש בסמים..		4. סדנת הכשרה של קב' עמיתים למניעת שימוש בסמים ובאלכוהול בקרב הנוער.	

דרכי מניעת שימוש בסמים	5 ש'	רגשות: זיהוי, דרכי ביטוי, דימוי עצמי, אמפתיה, עולמי הפנימי.	1. לדעת לזהות מגוון רגשות ולבטאם. 2. זיהוי קשר בין תכונה לנטייה לשימוש בסמים. 3. זיהוי תכונות בעצמי.	סדנה בשיתוף עם גורם חיצוני כולל סיור במרכז גמילה	
	5 ש'	שמש אסוציאציות לסמים, למה כן למה לא? סם החיים וסם המוות, תרופות וסמים: נזקים ותועלת, מצבים בעייתיים בחיים. משבר גיל ההתבגרות (אריקסון)	1. זיהוי קשרים של שימוש בסמים עם נושאים אחרים הקשורים לגיל ההתבגרות. 2. לעורר מודעות בכל משתתף באשר לסיבות אישיות הן לשימוש בסמים והן לאי שימוש בסמים. 3. הבהרת הקונפליקט הפנימי כדרך להתמודדות אישית בין משיכה לבין התנגדות.		
	5 ש'	התמכרויות, גמילה, פתרון בעיות. כיסוי חיים.	1. הבנת האפשרויות הרבות המועצות בפנינו להתמודדות עם מצבים קשים.		
	5 ש'	שנים עשר הצעדים, מרכז גמילה,	1. מפגש בלתי אמצעי עם קשוי הגמילה.		
ויקטימולוגיה	5 ש'	מנדלסון, אריך פון הנטינג, תרומת הקורבן למעשה הפשע, קורבן תמים, קורבן מדומה, אחריות תורמת, קורבנות עצמית.	1. התלמיד ירבוש תפיסה רבגונית של המציאות: כלים לחשיבה, למיתוס ולמודעות להיבטים שונים של יחסי קרבן-עבריין. 2. התלמיד ילמד לזהות את תרומתו היחסית של כל משתתף בסיטואציה והשפעתו על התוצאות. 3. התלמיד יהיה מסוגל להעריך גוונים שונים ביחסי גומלין.	הרצאות פרונטליות, תרגול ניתוח אירועים מן העיתונות.	מבחן בכתב-ניתוח אירועים מן העיתונות.
	4 ש'	חטא, עוון, פשע, בנטהאם, מטרות הענישה הדתית, תיקון, הגבלה, הרחקה, נקם, תגמול.	1. מטרות הענישה ודרכי ענישה – הסטה מזווית ראייה של יצר הנקמה למטרות של המאסר המודרני פותחת בפני התלמידים הבנה חדשה לגבי המערכת המשפטית ולגבי יחסי אסיר/אסיר משוחרר והחברה המודרנית. 2. התלמידים יסגלו לעצמם תפיסה חדשה את המערכת התיוגית ואת תפקידם שלהם במערכת זו – שיקום האסיר ומשפחתו. 3. התלמיד ילמד את חשיבותה של התערבות מונעת באוכלוסיית סיכון.	1. דרכי הוראה פרונטליות, 2. מפגש עם פקחן נוער, 3. מפגש עם שופט נוער, 4. סדנת משפט בהנחיית סטודנטים למשפטים, 5. ניתוח אירועים אקטואליים, 6. צפייה בסרטים וניתוחם.	1. מבחן בכתב 2. דיונים בקבוצות, 3. השתתפות בעבודה קהילתית.
כלא ומשפט	3 ש'	המאסר המודרני ובעיותיו. המאסר בישראל: מכאובי מאסר, טיפול, שיקום, מניעה, דו"ח מרטינסון,	יצר הנקמה למטרות של המאסר המודרני פותחת בפני התלמידים הבנה חדשה לגבי המערכת המשפטית ולגבי יחסי אסיר/אסיר משוחרר והחברה המודרנית.		
	3 ש'	רציד ביזס, עבירה אקספרסיבית, המודל הרפואי, מודל הצדק, בתי עבודה, בתי תיקון, אובורן, קוויקרים, בית כפרה, פאנופטיקון, מלחמת השיטות, השיטה השקטה, שיטת הפרדה.	2. התלמידים יסגלו לעצמם תפיסה חדשה את המערכת התיוגית ואת תפקידם שלהם במערכת זו – שיקום האסיר ומשפחתו. 3. התלמיד ילמד את חשיבותה של התערבות מונעת באוכלוסיית סיכון.		
	4 ש'	תת תרבות של קהילת אסירים, מודל היבוא, חלומות למאסר, שירותי מבחן, קצין מבחן, תסקיר מבחן, מאסר על תנאי, מאסר תקופתי, פריזוניזציה.			

דף משוב	סידור בכלא		1. התלמיד יחווה קשר בלתי אמצעי עם האוכלוסייה החלשה, המועדת. 2. התלמיד יבין שהתיאוריות נגזרות מחיי היום יום.	אגף טעוני הגנה, אגף פרויקטים, אגפים סגורים, חינוך ותרבות בכלא, מכאובי המאסר המודרני, עבודת אסירים, יחסי סוהר- אסיר.	6 ש'	יסודות ומושגים מעולם המשפט
				בית משפט גבוה לצדק, בית המשפט העליון, הרכב שופטים, פסק דין, גזר דין, ערעור, טקסיות, ז'רגון משפטי,	6 ש'	
				1. התלמיד יצפה במשפט. 2. התלמיד יבין את נחיצות ההליך הטקסי- המשפטי בישראל.	4 ש'	
				1. הבהרת נחיצות מערכת המשפט והחוק. 2. הבנת ההליך המשפטי.	4 ש'	
מיתוח אירוע בקבוצות	סדנת משפט		3. בחינת ההשלכות האפשריות של התנהגותם.	עבירות תקיפה, קנטור, אלימות מילולית, נשק קר בבית הספר, פרשת רעי חורב, פרשת רצח הנהג דרך רוט, הטרדה מינית, מעשים מגונים.	4 ש'	

נושא	ש"ה	מושגים מרכזיים	מטרות	ביבליוגרפיה	אסטרטגיות הוראה	אסטרטגיות הערכה
הכשרת שוטרים	4 ש'	חבלה, כלבנים, תנועה, מדור,	1. התלמיד יקנה קשר בלתי אמצעי עם זרועות החוק, כשהוא נמצא בצד הנכון של החוק. 2. התלמיד ייחשף לעבודת השוטרים במקצועות השונים שבמשטרה.		סידור בבית ספר לשוטרים	
	4 ש'					
אכיפת חוק	4 ש'	תאי מעצר, מודיעין,			ביקור בתחנת משטרה	
מניעת פשיעה	3 ש'	שיטור קהילתי, סידור לילה	3. התלמיד ייחשף לרכיבים המשמעותיים של מפגשים משני עברי החוק.		סידור לילי עם המשמר האזרחי	
	3 ש'					

פרק 6: אסטרטגיות ההוראה - למידה

משאבי הוראה: המורה לקרימינולוגיה למדה לתואר שני באוניברסיטת בר אילן (לא סימה את התיזה). במסגרת לימודים שימשה כאסיסטנטית של פרופ' אדד, מי שהיה ראש המחלקה לקרימינולוגיה בבר אילן. במקביל עבדה כמתרגלת בקורס "תיאוריות בקרימינולוגיה" וכמרצה עצמאית בקורס "סטייה חברתית". בנוסף למדה באוניברסיטת תל-אביב בקורס העוסק בעיות האלכוהוליזם במדינת ישראל, ומאוחר יותר הוכשרה ב"אל-סם" בקורס שנתי כמורשת לעבודה במניעת סמים ואלכוהול. המורה לקרימינולוגיה עבדה בעברה הרחוק במשך 5 שנים בפנימיה חקלאית עם נוער מצוקה. (במסגרת עבודתה זו החליטה לפנות ללימודי הקרימינולוגיה). במשך שנות עבודתה הרבות בתיכון בן גוריון בנס ציונה עבדה בנוס לשעות הוראה גם כרכזת חינוך חברתי, הנחתה מועצות תלמידים והנחתה חונכים במסגרת "מחויבות אישית". במסגרת עבודתה בחינוך החברתי נפגשה עם בני הנוער במסגרות חוץ בית ספריות: תנועות נוער, פרלמנט הנוער, מתנ"ס מקומי .. במפגשים אלו למדה להעריך את היכולות העצומות הטמונות בנוער, יכולות אשר באות לידי ביטוי בדרך הטובה ביותר אם וכאשר מקבל הנוער הכוונה נכונה וגירויים מתאימים. בניית התוכנית נסמכת על תכונות אלו של אינטראקציה נכונה בין המפעילים לפועלים.

משאבים פיזיים: גירויים מתאימים בשנות האלפיים מכוונים הן לדרכי הלמידה והן לאמצעי הלמידה.

אמצעי הלמידה מותאמים באופיים לשנות האלפיים: 1. האינטרנט משמש כמקור מידע עדכני ושימושי. לרשות התלמידים עומד ואף יעמוד בהמשך חדר מחשבים חדשני. אחוז גבוה של התלמידים מחזיק מחשב אישי המחובר לאינטרנט. תיכון "בן גוריון" מרושת, ובמסגרת אתר בית הספר עומדים לרשות התלמידים פורומים מקצועיים בית ספריים וארציים. בפורומים אנחנו עוסקים בהעברת מידע, בירור קשיים והעלאת קבצים להעשרה. בנוסף קיימים בפורום קישורים קבועים של אתר המשטרה, אתר שב"ס, אתרים העוסקים בהטרדות מיניות, אלימות במשפחה, אתרי האוניברסיטאות בארץ ועוד. מכאן ניתן להבין, שהמקצוע אותו רכשנו לפי שנים משמש אמנם בסיס נרחב לתוכנית, אך הלמידה מונחית לגישות חדשות ולמחקרים עדכניים.

2. צפייה מודרכת בסרטים: בתי כלא בעולם, גישות שונות בענישה, סרטים העוסקים בהפרעות פיזיולוגיות המוליכות לעבריינות, הפרעות נפשיות, דרכי התערבות מונעת ודרכי שיקום בשלבים שונים של תהליך ההידרדרות. תוכניות טלוויזיה, סדרות וסרטי תעודה שונים משמשים גם הם מקור להעשרה, דיון וניתוח אירועים. הצפייה בסרט מפעילה את החושים בנוסף לחשיבה והופכת את הלמידה לחוויתית ובהירה; הסרטים ברובם הגדול הנם סרטי עלילה, הצופים מזדהים עם הגיבורים ועם האירועים. בדרך זו הם מנתקים את האירוע

מהקשר לימודי רגיל (על כל מאפייניו והשלכותיו) ומעבירים אותו לחיים האמיתיים. יחד עם זאת, הדין הנלווה לצפייה נשען רובו ככולו על חומר הלימודים.

3. מפגשים עם אנשי מקצוע: אנשי המקצוע באים מהשטח, תוך כדי הצגת המקרים מעברים אנשי המקצוע גם תחושות שונות. הדוגמאות המוחשיות הנלוות להסבריהם יוצרות תחושה חזקה של אמינות בקרב התלמידים. לפניהם עומדים אנשים אמיתיים, המספרים על התנסויות אמיתיות. כבר בתחילת המפגש נוצרת אינטראקציה חיובית בין איש המקצוע ובין שומעיו. התלמידים מגלים עניין רב בנאמר ומרבים לשאול, כמעט תמיד הם מופתעים להיווכח עד כדמה רבה הדמיון בין התיאוריה הכתובה ובין המציאות כפי שמוצגת על ידי המרצים.

4. סדנאות: אין ספק, שהמורה חייב להיות בעל ידע נרחב כמקצועו. יחד עם זאת, תת התמחות נוספת מעשירה ומעמיקה את הידע. לסדנאות השונות (שהוצגו בתפריט הלימודים) נזמין אנשי מקצוע מומחים בתחומם. עיסוק בתחומי הקרימינולוגיה עם אנשי חוץ מהווה תחושה של פריצת מסגרות לימודיות רגילות. תחושה זו חשובה במיוחד לעידוד חשיבה עצמאית, שאינה מותנת בהדרכה של אדם אחד – המורה. אנחנו מעודדים מפגשים עם הבטים שונים של המקצוע ועם דרכי חשיבה ועבודה שונות. חשיפה לרבגוניות זו עוזרת לתלמידים להבין, שקיימות דרכים רבות וטובות לעשייה, והם יכולים ליזום ולקחת חלק בכל דרך מבין המוצעות בפניהם. וזו הרי בסופו של דבר מטרת העל של התוכנית: טיפול רגישות חברתית, ומעורבות חברתית מתוך מודעות אמיתית לצרכי הזולת.

5. סיורים: טוב מראה עיניים ממשמע אוזניים. בסיורים חווים המציאות בדרך בלתי אמצעית. זו ההזדמנות להיפגש פנים אל פנים עם סיטואציות עליהן למדו בכיתה. התלמידים משוחחים עם אנשים שעל נסיבות חייהם למדו בעזרת מתווכים: מורים ומרצים. הסיור עם נפגשים הן עם הקורבנות של החיים: ילדים ונוער בבתי מחסה, אסירים בכלא, נרקומנים במוסדות גמילה, והן עם האמונים לשמירה על הסדר הציבורי: במתקן הדרכה למקצועות שיטור, בתחנות משטרה ובבית משפט. בסיורים הם חשים כמעט תלמיד עלייה במדרגת האמון בהם מצד המבוגרים. הם מקבלים היתר כניסה לעולמם שלקשיי היום והחיים. היתר זה, מראות עיניים והסיפורים האישיים גורמים לתגובה גורפת: אנחנו חייבים לעשות משהו טוב בשביל אלו שלא זכו.

משום תרומתם הגלויה של המפגשים והסיורים החלטנו להרחיבם בתוכנית החדשה.

סיורים לימודיים מתקיימים בעיקר בשנת הלימודים השנייה:

*התלמידים מבקרים בביה"ס לשוטרים בשפרעם וזוכרים שם לסדרת סדנאות מעשירה ביותר: חבלה, מז"פ, סמים, משטרת התנועה, בלש ממדור הסמים, כלבים בשרות המשטרה וביקר מעניין במוזיאון במקום.

*מתקן משטרת נוסף בו מבקרים התלמידים – תחנת משטרה אזורית. בתחנה זו נפגשים עם בעלי תפקידים שונים, לומדים על המערך המקומי והאזורי ומבקרים גם בחדרי מעצר. לקראת סוף השנה הראשונה מסיירים התלמידים במוסדרות גמילה מסמים.

* לקראת אמצע שנת הלימודים השנייה מבקרים התלמידים במתקן כליאה למבוגרים ובמתקנים טיפוליים לנוער עזוב. לסיורים הם מגיעים אחרי שלמדו את פרקי הויקטימולוגיה והפנולוגיה.

*לקראת אמצע שנת הלימודים השנייה מתקיים סיור תלמידים בבית משפט למבוגרים, משום שבית משפט לנוער מקיים משפטים בדלתיים סגורות.

מפגשים מיוחדים:

*התלמידים נפגשים עם עובדת סעד, שפורשת בפניהם מערכי התערבות מונעת של עובדי משרד הרווחה תוך הצגת מקרים מזעזעים עלומי שם.

*פונקציות נוספות במניעה הם מנהלי קידום נוער – אלו מציגים בפני תלמידינו את מצבם העגום של נוער ללא מסגרת, ומסבירים דרכי התערבות למניעת הידרדרות נוספת.

*התלמידים נפגשים עם נציגי הרשות השופטת, שופט נוער וסטודנטים למשפטים. אלו מציגים בפני התלמידים את המאבק הנפשי לפני ואחרי מתן גזר הדין. לראשונה נודעים התלמידים לקשר כוונה – תוצאה, מהו משפט פלילי, ומהם רכיביו, חוק הסמים וחוקי קטינים במערכת המשפטית.

*קציני נוער מציגים בפני התלמידים את גבולות המתירנות מול גבולות הפשיעה על המשתמע בעיני החוק.

פרק 7: מספר כולל של יחידות הלימוד בתוכנית

תוכנית הלימודים החדשה תשולב, כמו הקיימת, עם לימודי "החווייה סוציולוגית":
2 יחידות סוציולוגיה + 2 יחידות קרימינולוגיה + יחידת עבודת חקר – סה"כ 5 יחידות בגרות

דרכי הערכה סופית:

בפרוט תוכנית הלימודים הוצגו דרכי הערכה שונות לכל פרק. בסופן של שתי שנות הלימודים נבנה כלי הערכה מורכב ממספר פריטים:

1. מבחן בכתב ללא חומר עזר – 80% מהציון הסופי; המבחן בודק הן ידע והן יכולת חשיבה ברמה הנדרשת לנתח את החומר התיאורטי ולהשתמש בו בניתוח אירועים שטרם נלמדו בכיתה. התלמיד אמור להכיר ולהבין את התיאוריות השונות אשר למד במהלך שנתיים. התלמיד יציג תיאוריות רלבנטיות לאירועים, ינתח בעזרת התיאוריות תוך שימוש במושגים מדויקים, ישווה גישות שונות ויגיע למסקנות. המבחן יכיל קטעים unseen מתוך העיתונות, ובעיות העוסקות במערכות האכיפה – משטרה ומשפט.
2. ציון עבודה פרטני- 20% מהציון הסופי, אשר יינתן על עבודה מעשית של התלמיד. כפי שפרטנו בהצגת התוכנית, ימצא כל תלמיד את מקומו ביחידת עבודה עם ילדים ובני נוער; עמיתים, משמר אזרחי ועוד. במסגרות אלו ישולב התלמיד במערך מניעה. תלמידי המגמה, לומדים הן בתיאוריות והן במפגשים על חשיבות ההתערבות המונעת מנוער להידרדר לפשיעה. אי לכך בחרנו לשלב אותם בתחומים הזקוקים במיוחד לכח אדם מחד, ואשר יכולים לספק לתלמידים כר נרחב לעשייה תורמת תוך גילוי אחריות ויוזמות אישיות מאידך. כל תלמיד ינהל יומן עבודה, אשר יכלול פעילות קבועה שלו במסגרת ההתנדבות, מפגשים עם אנשי מקצוע, אירועים שונים כולל השתלמויות מקצועיות ועוד. בנוסף ייפגש התלמיד מספר פעמים במהלך השנה עם המורה מלווה (קרימינולוגיה) ועם מבוגר האחראי עליו במקום העבודה. במפגשים אלו יבחן התלמיד את פעילותו במסגרת ההתנדבותית וישוקף על ידי האחראי ועל ידי המורה לקרימינולוגיה.

בסוף השנה השנייה, השנה בה יבצע את תרומתו לקהילה, יגיש התלמיד תיק ובו דו"חות, וכן דף מבוא איש בו יגדיר את מטרותיו, את מקום עבודתו, האנשים עימם עבד. בנוסף יבטא התלמיד במבוא זה את הקשר ללימודי הקרימינולוגיה. דף סיכום שנה יצורף גם הוא לתיק העבודה: בדף זה יתאר התלמיד בין היתר את התהליכים אשר עבר במפגשי העבודה, במפגשי ההכנה והשיקוף, וכן יביע את האופן בו נתרמה הבנתו בקרימינולוגיה בכלל ובתחום בו הוא עובד בפרט. **(כלי הערכה בנספחים)**. הציון על העבודה הינו **ציון הערכה סופי בלבד**

ולא יבוא לידי ביטוי בציוני הסימסטר. הציון יהווה, כפי שציינו 20% מציון הבגרות בקרימינולוגיה.

נראה לנו ששילוב של שני הרכיבים הנ"ל יפסק את מטרות התוכנית:

ידע והבנה, יישום תאורטי ועבודה מעשית בשטח.

ביבליוגרפיה

*המקורות רשומים על פי רצף הנושאים וכוללים:
ספרים, סיכומים מתוך הרצאות, אתרים שימושיים באינטרנט

גישות תאורטיות שונות להתפתחות הפנומן העברייני-

שוהם, רהב, משה אדד, האסכולה הקלאסית, 23-25; קרימינולוגיה, 1987
שוהם, רהב, משה אדד, האסכולה הפוזיטיביסטית, 25-27; קרימינולוגיה, 1987
שוהם, רהב, משה אדד, התגובה החברתית, 341-326; קרימינולוגיה, 1987
שוהם, רהב, משה אדד, תיאוריות פסיכולוגיות, 172-178; קרימינולוגיה, 1987
שוהם, רהב, משה אדד, פסיכופתיה ועבריינות, 210-214; קרימינולוגיה, 1987
שוהם, ש.ג. אישיות וסטייה, תל אביב, אור-עם, 1995
שוהם, רהב, משה אדד, תיאוריות משפחה, 228-242; קרימינולוגיה, 1987
שוהם, רהב, משה אדד, תיאוריות הלמידה, 256-264; קרימינולוגיה, 1987
שוהם, רהב, משה אדד, תיאוריות אקולוגיות, 243-255; קרימינולוגיה, 1987
שוהם, רהב, משה אדד, הגירה ופשעה, 265-285; קרימינולוגיה, 1987
שוהם, רהב, משה אדד, אנומיה וסטייה חברתית, 287-297; קרימינולוגיה, 1987
שוהם, אדד, רהב, תיאורית הבלימה, 318-321, קרימינולוגיה, 2004

עבריינות נשים -

בן דוד שרה, 1991. אלימות נשים. עבריינות וסטייה חברתית, י"ח, 31-42
הוד אלי, פשעת נשים, מראות משטרה, 180
סיכומים מתוך סמינר לימודי, פשעת נשים
שטיינברג, ע', 1991, נערות עברייניות בישראל, דפוסי עבירות ודפוסי ענישה. מפגש לעבודה חינוכית
- סוציאלית, גיליון 1, 77-82

http://www.macom.org.il/definitions/topic_female_offenders/female_sexual_offenders

/

<http://www.haayal.co.il/STORY.PHP3?ID=1039> (בועזסון אילת – 3 פנים לחווה ב')

<http://www.Nfc.co.il/archive/003-D-1078-00.html?Tag=19-31-39&au=True>

(עבריינות הצווארון הלבן – עו"ד גוטמן בועז, תקציר מתוך מחקר)

עבריינות נוער -

אדד, מ - העברייני בהתהוותו, הוצאת אור-עם, 1989
אריקסון, א, ילדות וחברה, ספריית הפועלים, תל אביב 1979
סמילנסקי, מ, 1991, אתר ההתבגרות, כרך ה, אוניברסיטת ת-א, רמות
שוהם, רהב, אדד, קבוצת עברייני נוער, 379-402; קרימינולוגיה
שרון, אר, 1990, עבריינות נוער, תל-אביב, הוצאת תמר

Vold. G.B.& Bernard T.J (1986) Theoretical Criminology. Oxford: Oxford University

<http://www.Police.gov.il/pdf/avaryanut%20noar.Pdf/>

(ד"ר סוזי בן ברוך, עבריינות נוער)

סמים ואלכוהול -

ד"ר וייס שושנה, אלכוהול ושכרות, תוכנית מנע חינוכית בין תחומית

טייכמן מאיר, לחיות בעולם אחר, אוניברסיטת ת-א, רמות

כספי יהושוע, סמים מסוכנים – מדיניות, פיקוח, אכיפה ומשפט

לקט רות, מדריך מניעה והתערבות בנושאי טבק אלכוהול, וסמים אחרים, 2003

www.antidrug.org.il/ הרשות למלחמה בסמים

http://www.Police.gov.il/persumim/kitvey_et/01_172/13_172.asp

פנולוגיה -

שוהם ש, גיורא, גבריאלי שביט, עבירות ועונשים, עם עובד, 1990

סיכומים מתוך הרצאות ותרומים מתוך ביבליוגרפיה בויקטימולוגיה:

*תקצירי מחקרים: הנטינג 1941, אמיר מנחם 1971, מנדלסון 1976

*סבה לזלי, לנדא שמחה, חקר ויקטימולוגיה בישראל, 2000

וולקלייט סנדרה, קרימינולוגיה ויקטימולוגיה ופמיניזם

לימודי משטרה -

אלירם יהודה, תפקידי המשטרה, 99-107, משטרה וחברה, 1996

אלירם יהודה, לחימה בפשיעה, 110-132, משטרה וחברה, 1996

אלירם יהודה, מניעת עבירות, 160-185, משטרה וחברה, 1996

אלירם יהודה, אכיפת חוק וסדר ציבורי, 197-215, משטרה וחברה, 1996

אלירם יהודה, השיטור כמקצוע, 220-229, 247-251, משטרה וחברה, 1996

אלירם יהודה, משמר הגבול, 296-298, משטרה וחברה, 1996

אלירם יהודה, המשמר האזרחי, 298-301, משטרה וחברה, 1996

<http://www.Police.gov.il/>

מחווון לדרכי הערכה מסכמות במהלך הלימודים:

עבודה בקבוצות ניתוח אירועים אקטואליים/קטעי סרטים:

הבעת דעה במהלך הדיון הקבוצתי – 2 נק'

הצעת אסטרטגיה בניתוח האירוע – 2 נק'

הצעת תיאוריות רלבנטיות לניתוח האירוע – 2 נק'

הצבעה על קשר בין רכיבי תיאוריה לבין האירוע – 4 נק'

כתיבה במחברת ניתוח ומסקנות – 2 נק'

הערות: חלק מן הדיונים מתקיימים בשלושה שלבים:

שלב א' - עבודה בקבוצות (הערכה על פי המחווון הנתון)

שלב ב' – מליאה, כל קבוצה מציגה את התוצאות שלה

שלב ג' – נקיטת עמדה של כל תלמיד ותלמיד, הצבעה תוך כדי נימוקים.

את תרגיל ההצבעה העתקנו מתוכניות טלוויזיה: האנשים נעים לנקודה מסוימת שמסמלת את

השקפתם ומנמקים מדוע בחרו בה. דרך זו מחייבת את כל התלמידים ללא יוצא מן הכלל לנקוט

עמדה מנומקת ולהביעה.

השלב השלישי מזכה את התלמידים בניקוד אישי של 3 נק' והשתתפות בסרט וידאו (המצולם לאורך

כל הפעילות על ידי המורה).

מפגש עם אנשי שטח:

הגעה ועמידה בלוח זמנים – 1 נק'

מילוי משוב אישי – 4 נק' (תשובות מלאות נלקחות בחשבון רק אלו המתייחסות לקשר עם החומר

התאורטי הנלמד בכיתה. שאלות אחרות נועדו לגירוי אישי לחשיבה ביקורתית)

הבעת דעה מנומקת (מתייחסת לקשר שבין הדעה לנושא ולחומר התיאורטי)

במסגרת הקבוצה (6 חברי קבוצה) לאחר מילוי המשוב – 3 נק'

הצעות במליאה – 2 נק'.

מצגת בסוף שנת הלימודים הראשונה: כיתה י"א

הכשרה לעבודה בקהילה ועבודה בקהילה יהיו חלק בלתי נפרד מלימודי המגמה בכיתה י"ב. בכיתה

י"א לקראת סוף השנה יכינו התלמידים עבודה קבוצתית, מצגת.

העבודה תעשה בקבוצות של 3-4 תלמידים כנהוג בפרויקטים שיתופיים שונים.

הערכה: שימוש בתיאוריות רלבנטיות לניתוח האירוע – **5 נק'**

חומרים להעשרה – **5 נק'** (חומר שלא נלמד בכיתה)

עמידה בלוח זמנים – **3 נק'**

היצמדות לדף ההוראות – **7 נק'.**

(דף ההוראות נמצא בנספחים)

בדרך כלל משמשים קטעי סרטים להמחשה של תהליך מסוים. תיאוריה שהופכת לעלילה קצרה וכו'. קטעים אלו מוקרנים במהלך הצגת התיאוריה, ואין התלמידים מתבקשים להתייחס אליהם כאל מוצג נפרד מלמידת התיאוריה. כפי שאין התלמידים מתבקשים להתייחס בנפרד לשיקופית, שקף או שרטוט על הלוח. כל אלו הנם אמצעי המחשה תוך כדי הסבר. יחד עם זאת ישנם סרטים, שמוקרנים במטרה לעודד חשיבה ויכולת ניתוח תוך שימוש בתיאוריות שנלמדו. לסרטים אלו הכנו דפי משוב. כך באשר לסרט באזז-דף צורף בשנית. (האירוע של הסרט ינותח גם במסגרת סדנת משפט) וכך לגבי: "ראש קרימינלי", "זדון או חולי", "בתי כלא שמורים", "מעצר בית", "בחזקת חף מפשע", "סרטי משטרה" ועוד. אנחנו נוטים לחדש את מלאי הדוגמאות מידי שנה. סרטים טובים מוצעים למכירה הן על ידי האוניברסיטה הפתוחה, הן בחו"ל וניתנים לרכישה כאן בארץ, הן סרטים שמוקרנים בטלוויזיה במסגרת תעודה ותוכניות אחרות. נצורף כאן דפי משוב לשני מופעים: באזז, אני קריסטיאן f.

הערכת המורה את העבודה על דפי המשוב ניתנת במחווה המצורף- "עבודה בקבוצות ניתוח אירועים / קטעי סרטים".

בונוסים ייחודיים לקראת מבחנים – פורום מקצועי באתר בית הספרי.

מטרתם לבנות בסיס לעבודה משותפת, גירוי לחשיבה ביקורתית ולחזקה מעמיקה על החומר. חלק מן הבונוסים ניתנים בנק' זכות נוספות לציון מבחן וחלקן בהערכה מילולית. הניסיון מראה, שתלמידים שעוזרים בתחילה כדי לזכות בנקודות בונוס זונחים במשך הזמן את ההטבה בציון ומבקשים הערכה מילולית בלבד.

הדרישות: כניסה לפורום במהלך 2-3 ימים אחרונים לפני מבחן ומתן תשובות מפורטות תוך הצבעה על מראי מקום. (עזרה לתלמידים המבקשים סיוע בפורום).

תשובה מלאה הכוללת גם מראי מקום מזכה את המשיב ב- 5 נק'.

תשובה המתייחסת רק למראי מקום מזכה את המסייע ב- 3 נק' בונוס.

העלאת השערות ללא מראי מקום מזכה את המסייע ב- 3 נק' (רק במקרה של תשובה נכונה).

באזז

עבודה בקבוצות בעקבות צפייה בסרט

בשלב א' כל תלמיד עונה על השאלון

בשלב ב' התלמידים מציגים את תשובותיהם ומנסים להגיע לתשובות קבוצתיות

שימו לב: אינכם חייבים להסכים ביניכם מראש. וויכוח מחדד את ההבנה

האירוע:

שתי משפחות מרקע סוציו אקונומי שונה מגדלות כל אחת ילד שעוסק בפעילות עבריינית מגוונת. הנהלת בית הספר תורמת בדרכה שלה לתדירות ולהחמרת הפשעים, שביצעו הילדים.

1. שתי תיאוריות להצגת התפתחות הפנומן העברייני שבסרט: תיאורית התיוג- תיאורית התגובה החברתית, ותיאורית הפיקוח של הירשי.. רשמו לפניכם את עיקרי התיאוריות.
2. באילו צמתים בסרט ראינו את תרומתה של התגובה החברתית לחיזוק מעשי הפשע? הצג את הדמויות השונות וציין אחריות כל אחת מדמויות אלו לעידוד מעשי העבריינות.
3. היו גם תגובות, שניסו להפחית את תדירות הפשיעה. באילו ביטויים השתמשו בהגדירם את האירועים ואת שני הנערים? הסבר את תפקידה של התגובה החברתית ביצירת הפנומן העברייני.
4. שני הילדים גדלו בבתי מרקע סוציו אקונומי שונה: הצג מאפיינים משפחתיים בולטים במיוחד בכל אחד מהבתים.
5. באילו דפוסים בהתנהגות הנערים נוכל לראות אי עמידה בקריטריונים של הירשי?
6. לו הייתם יכולים להתערב בסיטואציות שונות: בחרו שתי סיטואציות והציגו את הדרך בה תגרמו לשינוי.
7. אלמנת הנרצח הגישה תביעה נגד משרד החינוך. נגד מי הייתם מגישים תביעה? מדוע?

מה ניתן ללמוד על תיאוריית התגובה החברתית מסרט זה?

אני קריסטיאן f

הנושא המרכזי- הידרדרות לסמים עד המוות.

מטרת העבודה ניתוח האירוע בעזרת תיאוריות שנלמדו בכיתה:

תיאוריות המשפחה, תיאוריות אקולוגיות, משבר גיל ההתבגרות- אריקסון ומרסייה.
תיאוריות העוסקות בקשר ניכור- סטייה.

התערבות ומניעה בקרב אוכלוסיית סיכון: עובדים סוציאליים, מערכת החינוך, קידום
נוער, פקידי סעד ואחרים.

העבודה תעשה בקבוצות. שלב א'- מילוי דף משוב אישי.

שלב ב'-דיון תוך כדי השוואת התשובות במסגרת הקבוצה.

שים לב לתשובותיהם ולנימוקיהם של חבריך לקבוצה. אינך חייב להסכים עימם.
נסה לשכנע אותם בצדקת דבריך המנומקים !!!!.

1. איזו דמות במשפחה של קריסטיאן היתה דומיננטית להידרדרותה של קריסטיאן?
2. מה סימן את תחילת ההידרדרות?
3. עם איזה רגע הזדהית בהצגה?
4. מי יכול היה להתערב ובאיזה שלב כדי למנוע את המשך ההידרדרות?
5. מבין הגורמים המצוינים להלן: איזה מהם היה קריטי, לדעתך, בהידרדרות? נמק
בהרחבה.

- א. אלימות במשפחה
- ב. חוסר הקשר עם האם
- ג. המעבר לעיר הגדולה
- ד. הצורך להשתייך לחבורת "הקולים"
- ה. הקלות הבלתי נסבלת בהשגת הסמים
- ו. אטימות הרשויות בחברה כלפי קבוצות חלשות
- ז. אין עם מי לדבר
- ח. אחר.....

דף הוראות להכנת מצגת – ניתוח אירוע אקטואלי

דף הוראות להכנת מצגת – ניתוח אירוע אקטואלי

1. העבודה הינה עבודת צוות.
 2. סך הכל חברים בצוות 4 אנשים.
 3. ציון על העבודה יינתן על פי המחונן.
- עליכם לעבוד על פי הכללים הבאים.
- א. המצגת מכילה 15 שיקופיות.
 - ב. שיקופית ראשונה הינה שיקופית מבוא לנושא הצגת כולה.
 - ג. שיקופית אחרונה הינה שיקופית מסכמת את נושא המצגת.
 - ד. בכל שיקופית חייבת להיות כותרת המציגה את נושא השיקופית ובנוסף 4 משפטים המציגים עקרונות נושא השיקופית.
 - ה. בכל שיקופית יש להמחיש את הנושא בעזרת תמונה. התמונות תילקחנה ממאגר התמונות באינטרנט
 - ו. כל מצגת עוסקת בניתוח אירוע בעזרת שתי תיאוריות מתחמים שונים. הקפידו על הפרדת התחומים.
 - ז. ניתן להיזער בחומר הנלמד בכיתה, אך יחד עם זאת יש להרחיב בעזרת חומר שלא נלמד בכיתה.
 - ח. מקוריות תורמת.
 - ט. המצגת תוצג בפני הכיתה במשך 7 דקות.

בהצלחה

סיור בתחנת משטרה: שאלון + מחוון

- *מדוע פונים אזרחים מרצונם החופשי למשטרה?
(לציין לפחות 5 סיבות- זמינות, חנם, נגישות ועוד)
- *כיצד ניתן למדוד את חיוניותה של עבודת המשטרה לציבור?
(פירוט תפקידי המשטרה- 5 תפקידים)
- *לו היו פונים אליך היום, לאיזה תחום במשטרה היית מצטרף? מדוע? –
(ראייה אישית, הזדהות אישית)
- *במשך שעתיים וחצי הקשבת לבעלי מקצוע שונים בתחנת המשטרה: כיצד תוכל להעריך את עבודת המשטרה בעקבות המפגש?
(סיכונים, עומס, עבודה קשה, יחס הקהילה, ציפיות...)
- *מדוע יש צורך במשטרה כגוף בלתי תלוי אך נתון לביקורת חיצונית?
(שחיתויות בפנים ובחוץ, אתיקה)
- *מדוע יש למשטרה צורך אמיתי בשיתוף פעולה עם הציבור?
(פיקוח חברתי, פעולות שגרתיות, דרגות מניעה)
- *"אחד משלנו"- האם קיבלת תחושה של "מגמה לקרימינולוגיה, אתם משלנו" במהלך המפגש או תחושה של "אנחנו השוטרים ואתם תלמידים"? נמק את תשובתך והדגם כמיטב יכולתך
(זיכרון, תחושות סובייקטיביות, הכל נתון לפרשנות...)
- *מה היית מציע לקיים או לשנות במפגשים הבאים? (רעיונות מקוריים מבוססים במציאות)
*עם אילו בעלי תפקידים היית מבקש לשוב ולהיפגש למשך זמן ארוך יותר?
(מפגש בלעדי במסגרת שיעור וכו')

הערות לשאלון + מחוון:

*התלמידים מגיעים לסיור אחרי שיעסקו תקופת מה בלימודי משטרה במסגרת שיעורי הקרימינולוגיה. תשובות התלמידים מבוססות הן על מה שראו וישמעו בסיור והן על מה שנלמד קודם לסיור במסגרת השיעורים. התלמידים אמורים להכיר את תפקידי המשטרה, את סעיף 3 לפקודת המשטרה, את השיטור הקהילתי, המשמר האזרחי. התלמידים לומדים בכיתה את סמכויות השוטר, ומרבים לברר בשעת המפגש את גבולות סמכויות אלו. התלמידים לומדים את לימודי המשטרה מתוך ספרו של יהודה אלירם ומתוך ספרה של רות גבע.

הערכת המורה מתבססת על המחווה המצורף: "מפגש עם אנשי שטח".

סיור בכלא שאלון + מחווה

*רשות בתי הסוהר פותחת את שעריה בפני הציבור.
העלה 3 נימוקים אפשריים למדיניות זו.
(השערת המגע, התנדבות, שיקום)
*תאר את תאי האסירים אליהם הוזמנת להיכנס:
ציין אביזרים שונים שהיו באותם תאים.
מהי משמעות האביזרים הללו לאסירים? מדוע?
(שמירה על איכות חיים, חפצים אהובים, שמירה על קשר עם העולם שבחוץ)
מדוע נוקטת הרשות במדיניות זו של אבזור התאים?
(שיקום, חינוך מחדש- חיברות מחדש, מיקוח...)
*סקור מאפייני שיקום אותם ראית במהלך הסיור בכלא-
(לימודים, עבודה, שיחות, הטבות, ספורט, ..)
ציין מידת חשיבותו של כל אחד בחיי האסיר בכלא ובחייך כאשר יצא לחופשי.
*מדוע מרבים להדגיש את הצורך בשיקום האסיר?
(צורכי החברה; שמירה על איזון חברתי, וצורכי היחיד; השתלבות בחברה הנורמטיבית)
*הקשבתם לסיפורים אישיים של האסירים בכלא.
האם ניתן היה בשלב כלשהו בחייהם להפעיל התערבות מונעת? על ידי מי?
(3 רמות מניעה, שכונת מגורים, ק. נוער, עובדי רווחה, קידום נוער)
*היינו בכלא, נפגשנו עם האסירים, שוחחנו וחזרנו.
אילו תחושות נשארו אחרי הסיור: כלפי האסיר? כלפי הקורבן? מיהו הקורבן הנוסף?
(המשפחה של האסיר היא הקורבן הנוסף; אנחנו יכולים לעזור למשפחה: הפחתת תיוג, עזרה מעשית וכו').

הערות לשאלון + מחווה

התלמידים מגיעים לסיור בכלא אחרי שיעסקו בכיתה תקופה ארוכה בפנולוגיה. התלמידים ילמדו על התפתחות בתי הכלא כאמצעי ענישה, על בעיות המאסר המודרני, על מטרות הענישה ועל חלופות למאסר. בנוסף ילמדו על יחסי קרבן עברייני – ויקטימולוגיה. לפני הסיור יפגשו פעמיים עם פקידת סעד ארצית. במפגשים אלו מציגה פקידת הסעד את בעיות הילדים המוזנחים ואת הדרכים בהן מנסה המדינה לעזור לבלום את הידרדרותם.
הערכת המורה תינתן על פי המחווה "מפגש עם אנשי שטח".

עובדי קהילה ונוער - התערבות למניעת עבריינות בקב' סיכון.

בעקבות מפגש עם פקידת סעד ועובד קידום נוער
דף רפלקטיבי + מחוון (במקומות הנדרשים).

באילו שלבים בחיי האדם ניתן להתערב התערבות מונעת?
(בכל שלב. חל ממעקב בתקופת ההריון, דרך מעקב בטיפת חלב אחרי הלידה והמשך מעקב התפתחות תקינה והסתגלות במוסדות החינוך..)
אנשי מקצוע בתחום המניעה: פקידת סעד, אחות טיפת חלב, ק. ביקור סדיר, עובד קידום נוער. מאפיינים מקצועיים:.....

מהם הגורמים להידרדרות אפשרית לפשיעה בגיל צעיר?
(תיאוריות המשפחה, הגירה ופשיעה, סיפורי מקרים עצובים, ששמעת במפגש)

הקשר האישי: באילו תכונות, לדעתך, רצוי שיחונן אדם העוסק בטיפול בבני נוער? מדוע?

עד כמה חיונית עבודתם בקהילה?
נסה להיזכר בסיפורים ששמעת במהלך המפגש.

כיצד ניתן לשלב בני נוער בפעילות מונעת הידרדרות בקרב אוכלוסיית סיכון?
(סדנאות, נטיות אישיות, פיתוח מודעות לצרכים של האחר ...)

האם אתה רואה עצמך משתלב בעבודה מסוג זה? באילו מצבים? באילו תנאים?
ציין רמת חשיבות של כל אחד מהרכיבים הבאים:
הכשרה מתאימה,
ליווי של מבוגר,
פעילות שלא תפגע בלימודים,
עניין בעבודה,
תחושה של עשייה אמיתית,
הערכה חברתית..
אחר...

האם מפגשים כגון אלו שחווית עשויים לעורר בני נוער לעבודה התנדבותית בקהילה?
מדוע?

העלה הצעות נוספות לחיזוק הקשר בין גורמי מניעה ובין תלמידי המגמה..

הערכת המורה: מחוון עם אנשי שטח.

המטרה המרכזית בדף משוב אחרון זה היא לעבד מפגש בלתי אמצעי עם אנשים

שעובדים במניעה, לעורר חשיבה על הנעשה על ידי אחרים ולבדוק עם עצמם בדיקה

אמיתית באשר ליכולתם לתרום תרומה משמעותית לחברה.

מפגשים

עובדי קהילה ונוער – התערבות למניעת עבריינות בקב' סיכון

בעקבות מפגש עם פקידת סעד ועובד קידום נוער

דף רפלקטיבי + מחוון (במקומות הנדרשים)

באילו שלבים בחיי האדם ניתן להתערב התערבות מונעת?
(בכל שלב. החל ממעקב בתקופת ההריון, דרך מעקב בטיפת חלב אחרי הלידה והמשך מעקב התפתחות תקינה והסתגלות במוסדות החינוך..)

אנשי מקצוע בתחום המניעה: פקידת סעד, אחות טיפת חלב, ק. ביקור סדיר, עובד קידום נוער. מאפיינים מקצועיים:.....

מהם הגורמים להידרדרות אפשרית בפשיעה בגיל צעיר?
(תיאוריית המשפחה, הגירה ופשיעה, סיפורי מקרים עצובים, ששמעת במפגש)

הקשר האישי: באילו תכונות, לדעתך, רצוי שיחונן אדם העוסק בטיפול בני נוער? מדוע?

עד כמה חיונית עבודתם בקהילה?
נסה להיזכר בסיפורים ששמעת במהלך המפגש.

כיצד ניתן לשלב בני נוער בפעילות מונעת הידרדרות בקרב אוכלוסיית סיכון?
(סדנאות, נטיות אישיות, פיתוח מודעות לצרכים של האחר...)

האם אתה רואה עצמך משתלב בעבודה מסוג זה? באילו מצבים? באילו תנאים?
ציין רמת חשיבות של כל אחד מהמרכיבים הבאים:
הכשרה מתאימה
ליווי של מבוגר
פעילות שלא תפגע בלימודים
עניין עבודה
תחושה של עשייה אמיתית
הערכה חברתית
אחר....

האם מפגשים כגון אלו שחווית עשויים לעורר בני נוער לעבודה התנדבותית בקהילה? מדוע?

העלה הצעות נוספות לחיזוק הקשר בין גורמי מניעה ובין תלמידי המגמה.

מחווון ליומן עבודה

תיק דו"חות

1. תלמיד יגיש 10 דו"חות מפגשי עבודה. סה"כ 30% מהציון הכולל. (3 נק' לכל דו"ח)
2. התלמיד יכניס לתיקו – 4 דו"חות מעקב. סה"כ 40% מהציון הכולל (10 נק' לכל דו"ח)
3. התלמיד יצרף לתיק הדו"חות מבוא ובו יגדיר את מטרותיו, יתאר את מקום עבודתו, את האנשים עימם עבד, את מחשבותיו לפני תחילת העבודה ויצביע על הקשר שבין מקום העבודה ומטרתה לבין לימודי הקרימינולוגיה. סה"כ 10% מהציון הכולל (2 נק' לכל פריט)
4. התלמיד יצרף לתיק העבודות סיכום ובוא יתאר את התהליכים שעבר הן במפגשי העבודה והן בפגישות עם המורה. בנוסף יתאר את האופן שבו נתרמה הבנתו בתחום הדעת. **דף זה הינו הרכבה של דף המשוב, המופיע בסוף יומן העבודה.** סה"כ 20% מהציון הכולל (4 נק' לכל פריט.)

5. דף מעקב תקופתי:

- א. קיימים, בסה"כ 21 פריים הנבחנים במשותף אחת לחודש ע"י: התלמיד, האחראי עליו בעבודה, המורה לקרימינולוגיה.
- ב. הפריטים הנלקחים בחשבון לצורך הניקוד: עמידה בלוח זמנים, השתתפות בסדנאות, שימוש במשאבים ובמקורות מידע (כפריט אחד), הספר בעבודה, נכונות להשקעה מעבר לשעות המקובלות, עבודה בהתאם לנהלים, הקפדה על השלמת משימות, שיתוף פעולה עם אחרים, יוזמות אישיות, קבלת אחריות על תוצאות. סה"כ – 10 פריטים.
- ג. דרגות הערכה: עשייה מלאה = 10 נק' לכל פריט
עשייה חלקית = 5 נק' לכל פריט
אי עשייה = 0 נק' לכל פריט.
- ד. אופן ההערכה: שלב א' – כל אחד משלושת המעריכים ממלא דף הערכה חודשי (ראה בתוך "מעקב תקופתי" עמ' 2 למטה, עמ' 3).
- ה. שלב ב' – הערכה משותפת תוך כדי השוואת הערכות והגעה לסיכום משותף על דעת שלושת המעריכים: התלמיד, האחראי במקום העבודה והמורה לקרימינולוגיה, ששותפה לאורך כל הדרך בעבודת התלמיד. שותפות זו מתקיימת במפגשי דיווח ותמיכה שבועיים עם קב' תלמידים, העובדים בתחום אחד.
6. הציון הסופי על כל רכיביו יתורגם לציון היחסי של 20% מציון הבגרות בסוף השנה השניה ללימודים.

תאריך..... חתימה.....

מקום הפעילות :

שעות הפעילות:

שותפים לפעילות:

נושא הפעילות:

מבנה הפעילות: 1. הוראות קבועות

.....

2. יוזמות שלי

.....

3. כלים וחומרים המשמשים במהלך הפעילות

.....

תאור הפעילות:

.....

אירועים במהלך הפעילות:

תאור האירוע-

.....

פעילות שלי במהלך האירוע-

.....

תוצאות-

.....

במהלך הפעילות ניתן ליישם עקרונות שלמדנו :

א.

ב.

הצעות שהעליתי במהלך הפעילות :

.....

.....

טכניקות בהן השתמשתי כדי לשפר את תוצאות הפעילות :

א.

ב.

ג.

משוב שקיבלתי בסיום הפעילות:

א. שותף לפעילות :

.....

ב. ממונה עלי:

.....

ג. אחר :

.....

דעתי על הפעילות:

נראה לי שחשוב....., משום ש

.....

פחות חשוב ל , משום ש

.....

בנוסף רצוי

....., כי

.....

דף משוב סיום תקופת ההתנדבות

*הערות אישיות לגבי חיוניות עבודת ההתנדבות האישית.

- תחושת הנתינה והקבלה תוך כדי תקופת העבודה.
- הצעות כלליות למערכת.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

מעקב תקופתי; עבודה בקהילה – הכשרה ועבודה...

*חלק זה ימלא התלמיד לאחר על מפגש הכשרה

..... התחום בו בחרתי להתנדב:

..... ההכשרה אותה אני עובר לצורך עבודתי בקהילה:

..... בחרתי להתנדב ב:

..... משום ש:

..... ידע מקצועי: אני משתתף בסדנה ל:

..... סך כל המפגשים:

..... מפגש ראשון – נושא:

..... מטרת המפגש:

..... פעילות:

..... מסקנות:

.....

הערות לגבי המפגש: (מידע שקיבלתי, מהלך ההדרכה, האם אוכל להשתמש בתכנים ובטכניקות עבודתי, הקשר של עם המדריך, מידת ההשתלבות שלי בקבוצה, הערות נוספות.)

.....

.....

..... מפגש שני – נושא:

..... מטרת המפגש:

..... פעילות:

..... מסקנות:

.....

הערות לגבי המפגש: (ראה הערות מפגש ראשון. ניתן להוסיף הערות חריגות נוספות המתייחסות לתחושת האישיות באשר לעניין בחומר, באינטרקציה עם המדריך ובאשר ליישום בעתיד.)

.....

.....

..... מפגש שלישי – נושא:

..... מטרת המפגש:

..... פעילות:

..... מסקנות:

.....

הערות לגבי המפגש: (ראה הערות מפגש ראשון ומפגש שני. ניתן להוסיף אירועים חריגים.)

.....

.....

..... מפגש רביעי – נושא:

..... מטרת המפגש:

..... פעילות:

..... מסקנות:

.....

..... הערות לגבי המפגש: (ראה הערות מפגשים ראשון, שני ושלישי).

.....

.....

..... מפגש חמישי – נושא:

..... מטרת המפגש:

..... פעילות:

..... מסקנות:

.....

..... הערות לגבי המפגש: (ניתן להשתמש במחווה הערות של המפגשים הקודמים).

.....

.....

****חלק זה ימלא התלמיד פעם בשבועיים. החל מהמפגש הראשון בתהליך**

ההכשרה וכלה במפגש האחרון בתקופת ההתנדבות***

..... דעתי על התחום בו בחרתי להתנדב:

..... מידת העניין שלי:

..... מידת חיוניות ההתנדבות שלי בתחום זה:

..... הציפיות שלי מעצמי:

..... הציפיות של מהאחרים עליי:

****הערכה זו מתבצעת אחת לחודש –**

הערכה משותפת: מורה לקרימינולוגיה, תלמיד ואחראי במקום ההתנדבות:

חלק זה ימלאו התלמיד, המורה והאחראי במקום העבודה.

התלמיד מעריך את רמות הביצוע שלו בעבודה ומקבל שיקוף מהאחראים: מורה מלווה ומקום העבודה.

ידע מקצועי

מגלה עניין ומקפיד להתעדכן בכל הקשור לתפקודו.....
משתתף בסדנאות העשרה.....
משתמש בכל מקורות המידע העומדים לרשותו.....
משתמש בכל המשאבים העומדים לרשותו.....

איכות ורמת ביצוע:

מבצע את עבודתו היטב.....
מגדיר יעדים ומארגן סדר עדיפויות יעיל.....
בעל הספק בעבודה.....
מפיק לקחים משגיאות.....

נכון להשקיע במלות שאינן חלק מתפקידו.....
נכון להשקיע מעבר לשעות במקובלות.....

עובד בהתאם לנהלים.....
מקפיד לבצע הוראות הממונים.....
מקפיד על נוכחות מלאה.....
מופיע בזמן.....

תורם ליצירת אווירה טובה בקבוצה.....
משתלב ומשתף פעולה עם אחרים.....

פתוח להצעות ולשינויים.....
יזום בעצמו שיפורים בעבודה ובאווירת הצוות.....

.....מדווח בזמן ובמדויק

.....מקבל אחריות על תקלות וטעויות בתחומו

.....מקפיד על השלמת המשימות

.....הערות מסכמות על דעת שלושת השותפים בתהליך ההערכה:

.....

.....

.....

.....

.....

קרימינולוגיה – תוכנית ייחודית.

חישוב ציוני בגרות.

1. חישוב ציון **בחינת** בגרות –

ציון המחברת = 80% **מציון בחינת** הבגרות

ציון העבודה המעשית = 20% מציון **בחינת** הבגרות

2. חישוב ציון שנתי-מגן –

ציוני כל המבחנים בכיתה י"ב = 30%

ציוני המתכונות – אחת או שתיים = 70%

3. חישוב ציון **בגרות** 2 יחידות קרימינולוגיה-

ציון בחינת בגרות **סופי** (כולל העבודה המעשית) + ציון מגן **סופי** לחלק לשתיים.

דוגמא-

תלמיד קיבל בבגרות ציון 80

ציון זה מתורגם ל- **64** משום שהוא = 80% בלבד מהציון הסופי.

התלמיד מילא את חובתו בעבודה המעשית על הצד הטוב ביותר וקיבל 100.

ציון זה מתורגם ל- **20**, משום שהוא = 20% מהציון הסופי.

ציון **בחינת** בגרות סופי = $64 + 20 = 84$.

ציון המגן המשוקלל של התלמיד הוא **90**

ציון בגרות סופי של התלמיד: $(90 + 84 = 174)$ לחלק ל-2 = **87**

ורדה ברקן תיכון "בן גוריון" נס ציונה.